

Reprehensio sui ipsius et Confessio

Ελεγχος αὐτοῦ καὶ ἐξομολόγησις

Ἐν πολλοῖς ὑμῖν, ἀδελφοί, δοκῶν χρησιμεύειν, ὀφείλω καὶ ἑμαυτῶ εἰς ψυχὴν λυσιτελεῖσαι· ἄλογον γὰρ ἄλλοις παρέχοντα τροφήν, πείναν αὐτὸν ὑφίστασθαι· καὶ αἰσχρὸν ἑτέρους ποτίζοντα, δίψῃ με διαφθεῖρεσθαι. Πῶς δέ ἐστι τοῦτο, εἰ μὴ τὴν ἑμαυτοῦ ἐλέγξω συνείδησιν; Οἶδα γὰρ ὅτι χρησιμὸν μοι γενήσεται εἰς τὸ μέλλον κριτήριον. Ἐπειδὴ ἔν πολλοῖς με ὄντα ὁ Ἐχθρὸς παρετάξατο ἐν νεότητι· ἐν γὰρ τῷ μεταξὺ περὶ τοῦ αὐτόματα εἶναι τὰ ἐν τῷ βίῳ, μικροῦ δεῖν, ἐπληροφόρησέ με ἡ νεότης. Ὡς ὅτε δὲ ναῦς δίχα οἰάκων ὑπάρχουσα τὸν κυβερνήτην ἐπὶ τῆς πλώρας παρίστησι καὶ βαδίζει εἰς τοῦπίσω, ἢ οὔτε βαδίζει, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ περιτρέπεται, 299 εἰ μὴ τις ἐπισκοπή, ἢ δι' Ἀγγέλου ἢ δι' ἀνθρώπου, αὐτῇ βοηθήσει· τοῦτο δὴ καὶ ἔμοι γέγονε· καὶ φερόμενος ἐπὶ κλύδωνος ἀπάτης ἀναισθήτως εἶκον τοῦ ἐπληρημένου κινδύνου. Τί οὖν ποιεῖ ἡ χρηστότης αὐτοῦ; Ἀποδημοῦντί μοι ἐν τοῖς κλίμασι τῆς ἐνδοτέρας Μεσοποταμίας περιτυχεῖν ἐποίησε ποιμένι προβάτων. Ὁ δὲ φησι πρὸς με· ποῦ πορεύῃ, νεανίσκε; Κἀγὼ εἶπον· ὅπου καὶ τύχοιμι. Καὶ λέγει μοι· ἔκδεξαι, ὅτι πρὸς ἐσπέραν ἡ ἡμέρα κέκλικε. Τί γάρ; Ὑπακούσας ἔμεινα παρ' αὐτῶ. Καὶ ἐν μέσῃ νυκτὶ λύκοι ἐπελθόντες τὰ πρόβατα διεσπάραξαν, τοῦ ποιμένος ὑπὸ μέθης ἐφυπνώσαντος. Ἐπῆλθον δὲ οἱ δεσπόται, κάμοι τὴν αἰτίαν ἐπέγραφον· εἶκον δέ με καὶ εἰς δικαστήριον· γενόμενος δὲ πρὸς τὸν κριτὴν, ἀπελογούμην, ὡς γέγονε. Καὶ μετ' ἐμὲ εἰσῆχθη τις ἐν μοιχείᾳ ἀλούς· ἡ δὲ γυνὴ διαφυγοῦσα ἀφανὴς ἐγεγόνει. Καὶ ὁ δικαστὴς ὑπερθέμενος ἀμφοτέρους ἡμᾶς ἐπὶ τὸ αὐτό, εἰς φυλακὴν παρέπεμψεν· εὔρομεν δὲ τινα γεωργὸν ἐν τῇ εἰρκτῇ περὶ φόνου ἐνεχθέντα· καὶ οὔτε ὁ μετ' ἐμοῦ προσαχθεὶς μοιχὸς ἦν, οὐδ' οὗτος φονεὺς, ὡς οὐδὲ ἐγὼ κλέπτης προβάτων. Ὁ μέντοι νεκρὸς ἐτηρεῖτο διὰ τὸν γεωργόν· καὶ ὁ ποιμὴν δι' 300 ἐμέ· καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τὸν μοιχόν· ἦσαν οὖν καὶ οὗτοι ἐν οἴκῳ ἐτέρῳ φυλαττόμενοι. Ποιήσας δὲ ἐκεῖ ἡμέρας ἑπτὰ, τῇ ὀγδόῃ ὀρῶ τινα καθ' ὑπνους λέγοντά μοι· εὐσέβησον καὶ συνήσεις τὴν πρόνοιαν. Λόγισαι ἃ ἐνενόησας καὶ ἐποίησας, καὶ νοήσεις ἀπὸ σαυτοῦ μηδὲν ἀδίκως τούτους πάσχειν· οὔτε δὲ οἱ αἴτιοι ἀποδράσουσι. Διυπνισθεὶς τοιγαροῦν ἐγὼ ἐπεσκεπτόμην τὴν ὀπτασίαν, καὶ ἐπιζητῶν τὸ ἐμὸν σφάλμα, εὔρον ὅτι ἐν πεδίῳ, ὡς ἦμην ἐπὶ τῆς χώρας ἔτι, ξένου τινὸς πένητος δάμαλιν κατὰ πονηρίαν τινὰ μέσῃ νυκτὶ ἀπεδίωξα τῆς στάσεως, ἦν θηρίον διέσπασεν ἐκεῖ ἐλθόν, ὑπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τῆς γαστρὸς ἀτονοῦσαν. Ὡς διηγησάμην τὸ ἐνύπνιον τοῖς μετ' ἐμοῦ, καὶ τὴν αἰτίαν, προτραπέντες καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο λέγειν. Ὁ μὲν ἄγροικος, ὅτε περ εἶδε τινα πνιγόμενον ἐν ποταμῷ, καὶ δυνάμενος αὐτὸν βοηθῆσαι, οὐκ ἐβοήθησεν. Ὁ δὲ πολίτης, γυναικὸς συκοφαντουμένης ἐπὶ πορνείᾳ, συγκατηγόρησε. Χήρα δὲ ἦν, φησὶν, αὕτη, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς τὴν αἰτίαν αὐτῇ ταύτην ἐπάγοντες τοῦ πατρῶου κλήρου ἀπεστέρησαν, ἐμοὶ δόντες, καθάπερ συνετάξαντο. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν ἠρξάμην κατανύττεσθαι, ὅτι πολλή τις ἦν ἡ ἀνταπόδοσις. Καὶ εἰ μὲν ἐγὼ μόνος ἦμην, τυχὸν ἂν 301 τοῦτο συμβεβηκέναι μοι ἔφασκον ἀνθρώπινον· τρεῖς δὲ ἐσμεν ἐν τοῖς αὐτοῖς συνεχόμενοι. Καὶ τέταρτος τις ἔκδικος, οὔτε πρὸς γένος τῶν ἡδικημένων, οὔτε συνίστωρ γενόμενος, ἐπειδὴ οὔτε ἐγὼ εἶδον αὐτόν ποτε, οὔτε μὴν αὐτοί· εἶπον γὰρ αὐτοῖς καὶ τὸ εἶδος τοῦ ὀφθέντος μοι. Καὶ καθυπνώσας πάλιν, ὀρῶ τὸν αὐτὸν λέγοντά μοι· αὔριον ὄψει καὶ τοὺς [ὑφ'] ὑμῶν ἡδικημένους, καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς συκοφαντίας ὑμῶν. Καὶ διυπνισθεὶς, σύννους ἔμενον. Οἱ δὲ πρὸς με· τί σκυθρωπὸς εἶ, φασί; Καὶ εἶπον αὐτοῖς τὴν αἰτίαν. Ἐδεδίειν δὲ τὴν ἔκβασιν, καὶ ἐπιλήσιμων ἐγενόμην τῶν περὶ αὐτομάτου λογισμῶν, κάκεῖνοι σὺν ἐμοὶ ἐφρόντιζον.

Ὡς δὲ διήλθεν ἡ νύξ ἐκείνη, προσαγόμεθα. Καὶ εὐθέως ἀναφορὰ πρὸς τὸν ἄρχοντα φέρεται, πέντε δεσμίους συνέχουσα. Πολλὰ οὖν οἱ σὺν ἐμοὶ τυπτηθέντες, εἰς τὴν φρουρὰν ἐμὲ ἀπέλιπον. Εἶτα εἰσήχθησαν δύο ἐν πρώτοις κριθησόμενοι· οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ τῆς ἡδικημένης χήρας ἐν τῇ πατρῷα κληρονομίᾳ· ὁ μὲν εἰς εὖρετο ἐπὶ φόνῳ· θάτερος δὲ ἐπὶ μοιχείᾳ. Καὶ ὁμολογήσαντες ἐφ' οἷς ἐφωράθησαν, ἠκίζοντο καὶ ἐπὶ λοιπαῖς κακουργίαις ὁμολογεῖν. Ὁ τοίνυν φονεὺς ὡμολόγησεν, ὅτι ἐν τινι καιρῷ ἐπὶ τῆς πόλεως ἐμπορευόμενος συνήθειαν εἶχε πρὸς 302 τινά, ἣν καὶ συνήθως διέφθειρεν· αὕτη δὲ ἦν περὶ ἧς ὁ μετ' ἐμοῦ ἐφρουρεῖτο. Καὶ πυθομένου πῶς διέφυγεν, ἔφη, ὅτι τὸν γείτονα τῆς μοιχευθείσης ἐγένετο, τηρουμένων ἡμῶν, δι' ἐτέρας ἀνόδου ἐλθεῖν πρὸς αὐτὴν χάριν τινὸς ἰδίας χρείας· ἡ δὲ δοῦσα ὃ ἤτησεν, ἐμὲ διὰ θυρίδος ἤδη καθεῖσα, ἀξιοῖ ὡς οἶδεν αὐτόν, ἵνα καὶ αὐτὴν διὰ τῆς αὐτῆς θυρίδος χαλάσῃ· ἐπειδὴ, φησὶν, οἱ δανεισταὶ συσχεῖν με θέλουσιν. Ὁ δὲ τοῦτο μέλλον ποιεῖν κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Ἡμεῖς δὲ ἀπεδράσαμεν. Καὶ ποῦ, φησὶν, ἐστὶν ἡ γυνή; Ὁ δὲ τὸν τόπον ἀναδούς, ἐκελεύθη φυλάττεσθαι ἄχρι παρουσίας τῆς γυναικός. Καὶ ὁ ἕτερος προσθεὶς τῇ περὶ μοιχείας φορᾷ, ὡμολόγησεν ὅτι τὸν φόνον ἐποίησε, περὶ οὗ ὁ σὺν ἐμοὶ ἄγροικος συνείχετο. Καὶ αὐτὸς δὲ ἔφη ὅτι ὁ ἀνὴρ ἦν ὁ νεκρὸς τῆς ἐρώσης αὐτοῦ γυναικός. Ὡς οὖν προσήλθε, φησί, τὸ δειλινὸν τὸν ἀγρὸν κατασκέψασθαι, ἠγγισά τε τοῦ ἀσπάσασθαι αὐτόν, εὐθέως ἀνεῖλον αὐτόν, καὶ ἔφυγον. Ὑπνοῦντος δὲ τινος ἀπὸ μόχθου πολλοῦ, πρὸς τὴν βοήν τοῦ φόνου ἐξελθόντες οἱ παρ' αὐτοῦ, μήτε εἰδότες τὸν ἄγροικον μήτε εἰδότα τὸ γεγονός, δήσαντες παρέπεμψαν. Καὶ τίς τούτων ἀπὸ 303 δειξίς; Ἡ γυνή, φησὶν. Ὁ δὲ εἶπεν, καὶ ποῦ αὕτη; Καὶ ἀνέδωκε καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ὄνομα ἐν ἐτέρᾳ χώρᾳ, οὐ μήκοθεν τῆς ἐτέρας· καὶ εὐθέως ἀνελήφθη ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ. Προσήχθησαν δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τρεῖς· ὁ μὲν εἰς περὶ ἐμπρησμοῦ σταχύων ἐγκαλούμενος, οἱ δὲ λοιποὶ περὶ συνιστορήσεως φόνων· καὶ πληγέντες ὀλίγας, καὶ μηδὲν ὁμολογήσαντες, ἀπήχθησαν εἰς τὴν εἰρκτήν, τοῦ κριτοῦ ἀκούσαντος ἐπιστασίαν τοῦ διαδόχου αὐτοῦ· κἀγὼ δὲ σὺν αὐτοῖς ἀπέειν, μηδεμίαν διαίρεσιν ὑπομείνας ἐξετάσεως. Ἥμεν οὖν οἱ πάντες ἐπὶ τὸ αὐτό. Ὁ δὲ κριτὴς ὁ ἐλθὼν, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἐτύγχανε, καὶ ἐπὶ πολὺ ἠγνόουν αὐτοῦ τὴν πόλιν ὅθεν, καὶ τίς ἦν. Ἐν δὲ ταῖς μέσαις ἡμέραις, πολὺν ἔχοντες καιρὸν ἀνέσεως, καὶ τοῖς λοιποῖς δεσμίοις συνεφιλιώθημεν. Καὶ ἐπειδὴ οἱ πρόσθεν εὐθυμοὶ ἐγεγόνεισαν, καὶ τοῖς λοιποῖς ἀπήγγειλαν τὰ γενόμενα, οἱ πάνυ μοι προσεῖχον ὡς εὐσεβεῖ. Κἀκεῖνοι δὲ ἀκούσαντες, οἱ ἀδελφοὶ τῆς χήρας, ἐθαύμασαν, ἐπιγνόντες τὸν συναγορήσαντα ὑπὲρ αὐτῶν. Οἱ πάντες οὖν ἐδέοντό μου, εἴπως αὐτοῖς ἀπαγγέλλω τι ἐπιδέξιον. Πλείονας δὲ ἡμέρας ποιήσας ἐκεῖ, οὐκ ἐθεασάμην τὸν καθ' ὕπνου μοι ὄφθέντα. Καὶ 304 δὲ ἐπὶ τέλει τῶν ἡμερῶν, πάλιν ὀρῶ αὐτόν λέγοντά μοι, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἐν ἐτέροις ἀλόντες δίκην νῦν εἰσπράττονται. Λέγω δὲ ταῦτα πρὸς αὐτούς, καὶ ὡμολόγησαν ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ τοῦ κλέπτορος συνειδέναί ὡς ἦν ἀνελὼν τινὰ δι' ἀμπελῶνα προσκείμενον κατὰ τὸν ἀγρὸν περὶ οὗ ἡμεῖς, φησὶν, ἐμαρτυρήσαμεν ὅτι αὐτῷ κατὰ χρέος ὁ ἀμπελῶν προσοφείλεται· καὶ ὅτι οὐκ αὐτὸς ἀνεῖλεν αὐτόν, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ κρημοῦ πεσὼν ἐνεκρώθη. Ὁ δὲ ἕτερος ἔφη, ὅτι τινὰ ὠθησα ἄκων ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ δώματος, καὶ κατενεχθεὶς ἀπέθανε. Μετὰ δὲ ταῦτα, ὀρῶ πάλιν καθ' ὕπνου λέγοντά μοι, ὅτι τῇ ἐξῆς ἀπαλλαγῆσι, οἱ δὲ λοιποὶ τῷ δικαίῳ κριτηρίῳ ὑποκείσονται· γίνου δὲ πιστὸς καὶ διήγησαι τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν. Τῇ δὲ ἐξῆς καθίσας ὁ κριτὴς ἐπὶ τοῦ βήματος, τοὺς πάντας ἡμᾶς ἀνέκρινε, καὶ ἐπιγνοὺς τὰ πάλαι πεπραγμένα, τὰς γυναῖκας ἐξήτησε, αἵτινες παρήσαν ἐτοιμασθεῖσαι, τῶν κατηγορῶν χρωμένων τοῖς δικαίοις αὐτῶν· ὁ δὲ ἄρχων τοὺς ἀναιτίους ἀπέλυσε, λέγω δὲ τὸν ἄγροικον καὶ τὸν νομισθέντα μοιχόν· τὰς μέντοι γυναῖκας ἠκίζετο, ἐπιγνῶναι θέλων μὴ τινὶ ἐτέρᾳ πράξει συνιστόρησαν. Καὶ εὐρέθη ἡ μία τὸν ἐμπρησμὸν ποιήσασα, κατὰ μῆνιν τοῦ

προδόντος τὸν μοιχὸν αὐτῆς, ἐν 305 οἷς ἐξ ἀγροῦ πορθουμένου φεύγοντά τινα εὐρόντες τοῦ ἐμπρησμοῦ ἐγγύτερον, συνέλαβον ὡς αἴτιον, ὅστις ἦν μεθ' ἡμῶν· ὃν ἀνακρίνας ὁ κριτῆς εὗρεν ὡς εἴρηται, καὶ ἀπέλυσεν ὡς ἀναίτιον. Ἡ δὲ θατέρα τῶν μοιχαλίδων ἐν τῇ αὐτῇ κώμῃ οὖσα, ἔνθα ἐτύγχανον οἱ περὶ συνιστορήσεως κατεχόμενοι, ὠμολόγησε τὴν γενομένην ἐπίθεσιν· ὁ σφαγεὶς γάρ, φησὶν, ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς κατήχθη, ἀστεῖος ἀνὴρ, μεθ' οὗ κοιταζομένη· εὐρῶν εἰς τῶν δύο ἀδελφῶν τῆς χήρας, ἅτε δὴ ἐραστής, πατάξας ἀνείλεν αὐτόν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀμφοδίου ἔρριψε. Καὶ γενομένης συνδρομῆς, φησὶν, οἱ δύο ἄνδρες κατεδίωκόν τινα ἡρπακῶτα αὐτῶν χίμαρον, οὓς θεασάμενοι οἱ προὔχοντες, φεύγειν ἐνόμισαν, καὶ συλλαβόμενοι αὐτούς, ὡς αἰτίους παρέπεμψαν. Ἔφη δὲ ὁ ἄρχων, καὶ τί αὐτοῖς ὄνομα ἢ γένους τίνος, καὶ οἰοῖ εἶσι; Καὶ ἀκριβευσάμενος τὰ κατ' αὐτούς, ἐπέγνω τὸ σαφές, καὶ τοὺς ἀναίτιους ἠλευθέρωσε. Πέντε δὲ ἦσαν οὗτοι, ὁ γεωργὸς καὶ ὁ νομισθεὶς μοιχὸς καὶ οἱ τρεῖς οἱ ἔσχατοι. Τοὺς δὲ δύο ἀδελφοὺς καὶ τὰς σὺν αὐτοῖς ἀλητηρίους γυναῖκας, θηροὶ βορὰν ἐκέλευσε γενέσθαι. Κελεύει δὲ καμὲ εἰς μέσον ἀχθῆναι, καὶ ἐξένεσεν αὐτὸν καμὲ ἢ ὁμοιότης. Ὅμως 306 ἐπύθετο τῆς ὑποθέσεως παρὰ τὴν τάξιν, καὶ ἀνακρίνειν με πειρᾶται, πῶς γέγονε τὰ κατὰ τὰ πρόβατα. Εἶπον δὲ τὴν ἀλήθειαν, ὡς γέγονε· καὶ ἐπιγνοὺς με ἐκ τῆς φωνῆς καὶ τοῦ ὀνόματος, τὸν ποιμένα εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας κελεύσας μαστιχθῆναι, ἀπολύει με τοῦ ἐγκλήματος μεθ' ἡμέρας ἑβδομήκοντα μικρῶ ἔλαττον. Ἡ δὲ ἐπίγνωσις ἦν ἐκ συνοικήσεως τῶν ἐμῶν γονέων τοῖς θρέψασιν τὸν ἄνδρα ἔξω τῆς πόλεως· καὶ γὰρ ἐπὶ χρόνους τινὰς τὴν οἴκησιν πρὸς αὐτὸν ἠσπασάμεθα. Ἐπειτα κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα, ὁρῶ τὸν ἄνδρα λέγοντά μοι· ὑπόστρεψον εἰς τὸν τόπον σου καὶ μετανόησον περὶ τῆς ἀδικίας, πεισθεὶς ὅτι ἔστι τις ὁ τὰ πάντα ἐφορῶν ὀφθαλμός· καὶ ἀπειλησάμενός μοι βαρέως ἀνεχώρησεν. Ὅν ἄχρι τοῦ νῦν οὐ τεθέαμαι. Γενόμενος δὲ ἐναγώνιος ὑπέστρεψα, καὶ πολλὰ δακρύσας οὐκ οἶδα εἰ τὸν Θεὸν ἐπληροφόρησα. Διὸ δὴ πάντων αἰτῶ μοι τὰς εὐχὰς συναγωνίσασθαι, ὅτι τὸ τραῦμά ἐστιν ἀνίατον. Οὐκ ὀφρυῶμαι ἐπὶ ταῖς ὁράσεσιν, ἀλλὰ κατατρύχομαι ἐπὶ τοῖς ἀσεβέσι λογισμοῖς. Ὡφθη καὶ τῷ Φαραῶ ἄγγελος, περὶ τῶν μελλόντων εἰση 307 γούμενος, ἀλλ' οὐκ ἀπαλλάσσει τὴν ἀπόφασιν ἢ προφητεία. Λέγει καὶ ὁ Χριστὸς τοῖς προφητεύσασιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, ἐργάται τῆς ἀνομίας. Οἶδα ὅτι ἀληθῆ ἑώρακα, καὶ πείρα παρέλαβον, ἀλλ' ὀδυνᾶται ἡ ὑπερβάλλουσα τοῦ Θεοῦ λοιδορία. Ὁ γὰρ λέγων αὐτόματα πάντα, ἀνυπαρξίαν ἠγεῖται Θεότητος. Ἐλογισάμην καὶ οὐ ψεύδομαι· μετεμελήθη καὶ οὐκ ἐπίσταμαι, εἰ ἐξιλασάμην. Ἐκήρυξα περὶ Θεοῦ, ἀλλ' ἀγνοῶ, εἰ προσεδέξατο τὰ παρ' ἐμοῦ. Ἐγραψα περὶ προνοίας, ἀλλ' οὐ γινώσκω, εἰ ὁ Θεὸς ἀπεδέξατο. Εἶδον οἴκου καὶ ἐνόησα τὸν οἰκονόμον. Εἶδον τὸν κόσμον καὶ συνῆκα τὴν πρόνοιαν. Εἶδον ναῦν δίχα κυβερνήτου βαπτιζομένην. Εἶδον τὰς τῶν ἀνθρώπων πράξεις μηδὲν περαινούσας ἄνευ Θεοῦ τοῦ κυβερνῶντος αὐτάς. Εἶδον πόλιν καὶ πολιτείας διαφόρους εἰς σύστασιν, καὶ συνῆκα ὅτι τῇ τοῦ Θεοῦ διατάξει τὰ πάντα συνέστηκεν. Ἐκ τοῦ ποιμένος τὸ ποίμνιον, καὶ ἐκ Θεοῦ τὸ αὖξιν ἐπὶ τῆς γῆς τὰ σύμπαντα. Ἐκ τοῦ γεωργοῦ τοῦ σίτου ἐκ τῶν ἀκανθῶν διαίρεσις, καὶ ἐκ Θεοῦ τοῖς ἐπὶ γῆς ἡ φρόνησις εἰς σύστασιν καὶ σύνεσιν. Ἐκ τοῦ βασιλέως ἡ κατάστασις τοῦ στρατιωτικοῦ 308 τάγματος, καὶ ἐκ Θεοῦ τῶν πάντων ἡ εἰλικρινὴς διατύπωσις. Οὐδὲν ἐπὶ γῆς ἀκέφαλον, ὅτι πάντων ἀρχὴ ἐστὶν ὁ Θεός. Οἱ ποταμοὶ ἀπὸ τῶν πηγῶν καὶ οἱ νόμοι ἀπὸ τῆς θείας σοφίας. Ἡ γῆ φέρει καρπούς, ἀλλ' ἐὰν οὐ βρέξῃ ἐξ οὐρανοῦ, οὐδὲν ἄφ' ἑαυτοῦ γενέσθαι δύναται. Ἡ ἡμέρα περιέχει φωτὸς ὑπόστασιν, ἀλλὰ χρῆζει τοῦ ἡλίου εἰς τελείωσιν. Οὕτω καὶ τὰ καλὰ γίνονται δι' ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ τοῦ Θεοῦ περαιοῦνται. Ὁ ἥλιος ἔχει τὸ φῶς, ἀλλὰ δέεται τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν οἰκειάν ἀνάπαυσιν. Καὶ οἱ εὐσεβεῖς χρῆζουσιν ὁμοίως τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν. Οὕτε φῶς ἐκτὸς πυρός, οὔτε σκότος γνόφου χωρὶς· ἀλλήλων γὰρ δέονται τὰ σύμπαντα.

Τοῦτο γὰρ ἐκείνου χρῆζει· εἷς δέ ἐστιν ἀνευθεῖς, ὁ Θεός. Οὐδὲν αὐτόματον ἐν τῇ γενέσει τῶν ὄντων· ἐπειδὴ ἑαυτὸν ποιῆσαι τις οὐ δύναται. Ὁ ποιῶν ἑαυτὸν πρὸ τοῦ ποιῆσαι ἦν· καὶ πῶς ὕστερον ἐγένετο; Ὁ γὰρ ὢν πρὸ τοῦ γενέσθαι, οὐκ ἔδέετο γενέσθαι ὅπερ ἦν. Καὶ πῶς ἐπιδέεται ἄλλου εἰς σύστασιν ἐκείνου, ὅπερ ἦν; Μόνος τοιγαροῦν ὁ Θεὸς ἀγέννητος. Τὸ γὰρ αὐτὸ 309 ματον ἑαυτῷ μάχεται. Οὐκ ἀγνοῶν ὁ Θεὸς ὅτι ἐστὶν ἀγέννητος, ἐπειδὴ οὐχ ὡς ἡμεῖς ἀρχὴν ἔσχε νηπιότητος, οὐκ ἐν ἀπειρία ἐστὶ τῆς οὐσίας τῆς ἑαυτοῦ· οὐ γὰρ τις αὐτὴν αὐτῷ παρεχώρησεν. Οἶδεν ὅ ἐστι, καὶ φεύγει πᾶσαν ἔννοιαν ἀνθρώπων, οὐ φθονῶν, ἀλλὰ φειδόμενος. Οὐ γὰρ χωροῦμεν ἀκοῦσαι ἀγεννήτου φύσιν ἢ ἀρχὴν, ὅτι καὶ φρασθῆναι ἀμήχανον. Οὐκ ἐφικνούμεθα νοῆσαι ἀνάρχου ἀρχὴν· οὔτε γὰρ ἔχομεν τοσαύτην σύνεσιν. Ἀπὸ τοῦ Σινᾶ τὰ ἐπίγεια ὁ Θεὸς ἐλάλησε καὶ μυριάδες ἐτάκησαν· τί οὖν ποιήσομεν, ἐὰν λαλήσῃ τὰ ἐπουράνια; Ἀπὸ γῆς ἐλάλησε καὶ μυριάδες ἐτάκησαν· τί οὖν ποιήσομεν, ἐὰν ἐξ οὐρανοῦ προσομιλήσῃ; Ἠξίωσεν ὁ λαὸς μὴ ἀκοῦσαι φωνῆς Θεοῦ, καὶ ὁ Θεὸς ἀπεδέξατο. Μωυσῆς παρεκάλεσε συμπαραμεῖναι τὸν Θεὸν τῷ λαῷ, καὶ πολλοὶ ἀπέθνησκον, ἐγγίζειν μὴ φέροντες τῇ θεῖα φύσει. Ἔδειξεν οὖν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐγγίζων ἀνθρώποις διὰ τὸ δίκαιον αὐτοῦ γίνεται αὐτοῖς πληγὴ ἀνίατος ἀδικουσί. Φειδόμενος δὲ ἡμῶν ὑποχωρεῖ, ἵνα ζήσωμεν· οὕτω καὶ ἀπόρητα οὐ λέγει, ἵνα μὴ διαφωνήσωμεν. Ἦγγισε τῷ Ἀαρών, καὶ εὐρῶν τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ὑπαίτιους, ἀνεῖλεν αὐτούς· 310 ἠγγισε τῷ λαῷ, καὶ πολλοὺς ἀπόλεσε ἀμαρτάνοντας. Ἐὰν οὖν εἶπῃ τὰ θεῖα καὶ οὐ πιστεύσωμεν, ἀναιρεῖ πάντας ἡμᾶς. Διὰ δὲ τοῦτο οὐ λέγει, ἐπειδὴ προεῖδε μὴ πιστεύειν ἡμᾶς. Καλῶς οὖν ποιεῖ προνοῶν, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν. Οὐ δίδωσι τοσαύτην σύνεσιν, ἵνα μὴ σβέσῃ τὴν προαίρεσιν· οὔτε παρέχει πλείονα δύναμιν, ἵνα μὴ κρύψῃ τὴν φύσιν· οὐ κενοῖ τὴν χρηστότητα, ἵνα μὴ ὑπὸ τῆς κακίας ἠττηθῇ· οὐ ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἀγγέλους, ἵνα μὴ συγχέῃ αὐτοῦ τὴν δύναμιν· οὔτε τοὺς Ἀγγέλους ποιεῖ Χερουβίμ, ἵνα μὴ ἀνατρέψῃ αὐτοῦ τὴν δημιουργίαν. Ἐποίησε δέ, ὅσον ἐπιδέχεται γεννητὴ φύσις. Ἔταξε τὰς φύσεις καὶ εὗρεν αὐτὰς ἐλέους χρηζούσας, ὡς ἄτε δὴ τρεπτάς· οἶδε δὲ ὅτι πλείονι τῇ χάριτι ὑφίστανται· τῇ γὰρ φύσει ἐπεμέτρησε τὴν μετουσίαν τὴν ἑαυτοῦ, ἵνα ὑποστῇ· τὸ δὲ πλεον ἐταμιεύσατο φειδόμενος. Πρὸς τὴν δύναμιν ἔταξε καὶ τὴν σύνεσιν, ἵνα μὴ ὑπερηφανίας αὐτοῖς γένηται αἴτιος· ὡσπερ παῖδας οἱ ἐπαλείφοντες εἰς κακόν, αὐτοὶ μᾶλλον γίνονται οἱ αἴτιοι. Ἔδωκεν 311 ὅπερ ἐχώρουν, καὶ συνέγνω ὃ μὴ ἐχώρουν. Οὐδένα γὰρ ἀπαιτεῖ πλεῖον τῆς δυνάμεως. Μὴ τοίνυν κατηγορεῖτε τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ὡς ἄνθρωποι· ὅτι οὐκ ἐποίησε χωρῆσαι τὴν φύσιν τὰ μὴ δυνάμενα· οὐχ ὁ δημιουργὸς γὰρ αἴτιος, ἀλλ' ἡ γένεσις. Ἐχει τὴν τέχνην ὁ χρυσοῦργός, ἀλλὰ πλεον τι ἐπιποιῆσαι αὐτῷ οὐ θέλει, ἐπειδὴ οὐκ ἐπιδέχεται· καὶ ὁ Θεὸς δυνάμενος, παύεται· ὅτι ὁ χωρῶν αὐτὸν οὐκ ἔστι. Δὸς ὕλην πλεῖον τι τοῦ χρυσοῦ ἔχουσαν, καὶ ὁ τεχνίτης ἔτοιμος τὸ οἰκεῖον χαρίεν ἐπιβαλεῖν· οὐδεὶς γὰρ πλείονα νοῶν εἶναι τῆς ὕλης τοῦ χρυσοῦ, ἑαυτὸν ὑποβάλλει ὕλην γενέσθαι εἰς τὸ ὅμοιον. Καὶ ὁ Θεὸς νοήσας πάντα τὰ θαύματα, ἔγνω καθ' ἑαυτοῦ τὴν φύσιν εἶναι ὕλην μὴ δύνασθαι. Ἐν τοῖς γεννητοῖς ὑπερέβαλε τῷ πλούτῳ· ἀγέννητον δὲ γεννητὸν εἶναι οὔτε ἐνενόησεν, οὔτε εὗρεν, οὔτε ἐποίησεν. Εἰ ἔδειξεν ἐκ τοῦ γεννητοῦ ἀγέννητον, κατηγορεῖ τῆς ἰδίας φύσεως, ὅτι καὶ αὕτη γέγονε, καὶ ἄπερ ἐποίησε χρησάμενος, οὐ μὴν δὲ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ παρήγαγεν. Οὐκ ἔστιν ἂν ἐπίληπτος ὁ Θεὸς τῆς οἰκειᾶς δυνάμεως, ὡς ἄνθρωποι· μείζονα γὰρ 312 δυνάμενος ἐν τῷ γεννητῷ, ὡς ἐνεχώρουν ἐπραγματεύσατο. Οἶδα ἐμπόρους πολλοὺς ὅτι καὶ ὑπὲρ ἃ ἔχουσι δύνανται· ἐν τοῖς οὔσι γὰρ πάντα εὐδοκιμοῦσιν· εἰ δὲ μὴ ἐν τοῖς οὔσιν εὐχερῶς ἐμπορεύονται. Καὶ ὁ Θεὸς εἰ μὴ τὰ ὄντα εὐκόλως ἐποίησεν, εἰκότως ἐνομίζετε οἱ θέλοντες ἐπιλαμβάνεσθαι, ὅτι πλεῖον οὐ δύναται. Θέλετε ἰδεῖν εὐκολίαν ἄφατον; Τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς λόγῳ ἐποίησε· δι' ὧν συνίστησι μᾶλλον καὶ πλεον δύνασθαι· ἀλλ' ὅτι ἡ γεννητὴ φύσις οὐκ ἐπιδέχεται. Οἶδα τεχνίτας πλείονα

τῆς ὕλης ἐπινοοῦντας, καὶ πείθουσιν ἐκ τῶν προχείρων διαπρέποντες· πόσω οὖν μάλλον ὁ Θεὸς πείσειε δύνασθαι, τοσαύτην εὐπρέπειαν ἐν τοῖς οὐσιν ἀποτυπωσάμενος. Ὅσῳ δὲ λόγου ἔργον θεμελιωδέστερον, τοσοῦτῳ ἀπείρῳ συγκρίσει ἢ τοῦ Θεοῦ δυνάμεις περιττεύει πρὸς τὰ γινόμενα. Ἐποίησεν οὖν τὰ πάντα πρὸς τὴν ἐκάστου χρείαν, οὐχ ὑπὸ τινος ἀνάγκης τὰς διαφορὰς εὐρόμενος. Ὁ τὰς φύσεις ποιήσας ἐλέγχει ὅτι καὶ τὰς διαφορὰς αὐτὸς ἔκτισεν, ἐπειδὴ ἔδωκε πείραν ἐν τοῖς δευτέροις περὶ τῶν πρώτων. Οὐκ ἀναγκαῖα 313 ἢ αἰτία τῆς τοσαύτης καλλονῆς· ἐπεὶ εὐρεθήσεται τὸ ἔργον ἑτέρου καὶ οὐχὶ τοῦ Θεοῦ· ἢ ἀνάγκη γὰρ ἐκκλείει τὴν προαίρεσιν· ἀλλ' ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή. Ἡ ἀταξία τῶν ὄντων, Θεοῦ ἔπαινον ποιεῖ. Οὐκοῦν τὸ κακὸν τοῦ καλοῦ αἴτιον, καὶ γίνεται πρόσκομμα τῇ εὐσεβείᾳ; Ἀλλ' εἰ πρῶτον ἦν τὸ κακόν, οὐκ εἶα γενέσθαι τὸ ἀγαθόν, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ ἦν ἀγαθόν. Εἰ ἡ ὕλη ἠτάκτησε κατὰ Θεοῦ, πολλὴ ἢ πλάνη τὸ οἶεσθαι τὸ ἄψυχον δύνασθαι μάχεσθαι. Εἰ εἶχεν ἡ ὕλη ψυχὴν τῆς ἀταξίας τὴν ἐνέργειαν, πολλὴ ἢ ἀφροσύνη δοκεῖν ψυχὴν πράξεως κίνησιν· οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ὃ ποιεῖ ψυχὴ ἐστι. Ναί, φησὶν· ἢ ἐνέργεια τῆς ὕλης ἔκ τινος συναινοῦντος ἐγένετο. Πολλὴ ἢ εὐήθεια, ἐν τῇ αἰεὶ μειώτῳ καὶ τρεπτῇ ὕλῃ νομίζειν εἶναι τὸ αἶδιον. Καὶ πῶς αἶδιον τὸ τρεπτόν; Οὐδὲν τοίνυν ἦν ὅτε οὐκ ἦν· οὐδὲν αἰεὶ ἦν, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός· διὰ τοῦτο καὶ τὰ πάντα αὐτοῦ δέεται· αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν αὐτὰ θελήσας, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. Καὶ ἕκαστον ἐποίει καθὼς ἠθέλησεν. Εἶχε δὲ τὸ οἰκεῖον θέλημα, οὐχ ὑπὸ ἀνάγκην, 314 καὶ οὐ συναΐδια αὐτὰ ἐποίησεν. Εἰ γὰρ ἀνάγκην εἶχε τὸ θέλειν, ἦσαν ἄρα συναΐδια τὰ γεννητὰ καὶ τὸ ἐνεργεῖν εἶχε κατὰ τὸ θέλειν· οὐ γὰρ ἐπ' ἀνάγκην ἦν αὐτοῦ ἢ ἐνέργεια, ἐπεὶ ἦν συναΐδια τὰ γεννητὰ· καὶ τὴν ἀπάθειαν εἶχεν, ὡς τὸ θέλημα, καὶ τὸ εἶναι προσκυνητόν. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἐποίησεν αὐτῷ τὴν προσκύνησιν, ἵνα διὰ τὸ προσκυνηθῆναι ποιῆσιν συναΐδια τὰ γεννητὰ· οὔτε γὰρ πάσχει μὴ προσκυνούμενος ὑφ' Ἑλλήνων, οὔτε πρὸς τὰς διαφορὰς τῶν προσκυνήσεων συνδιατίθεται. Οὔτε ἐν Ἰουδαίοις ἀγανακτεῖ ἀτελῶς προσκυνούμενος, οὔτε ἐν αἰρέσεσι συνταράσσεται, ἐκ μέρους αὐτῷ τὴν προσκύνησιν ποιουμέναις. Ἐν πᾶσι γὰρ ἀπαθῶς διέρχεται, ὁ αὐτὸς ὢν, ὁ καὶ πρὸ τῶν γεννητῶν ἀπάντων καὶ ἕως σήμερον καὶ εἰς τὸ ἐφεξῆς τὸ ἀπέραντον. Ἡ χρηστότης αὐτοῦ αἰτία πάντων ἐστὶ· καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ὅρος φύσεως· καὶ ἡ σοφία αὐτοῦ ἐν ταῖς διαφοραῖς δείκνυται. Δίδωσιν οὖν ὃ χωροῦμεν οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἔφην, φειδόμενος ἡμῶν τῆς δυνάμεως. Καὶ ἐπειδὴ προεἶδεν ὅτι οὐδεὶς αὐτὸν ἐν γεννητοῖς χωρῆσαι δύναται, 315 προήγαγε τὸν Υἱὸν ἀνάρχως ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, [καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον], οὐκ ἔκ τινος ἀνάγκης, οὐδὲ αἰτία τινί, ἥπερ εἵπομεν σχηματίζοντες τὸν λόγον, ἵνα τὸ πλήρωμα δειχθῆ τῆς θεότητος αὐτοῦ· ὅτι φυσικῶς αὐτὸν ἐγέννησεν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Πᾶσα δὲ φύσις ἀνάγκης καὶ αἰτίας ἀπήλλακται· καὶ μάλιστα ὅτι τῷ θελήματι τὴν φύσιν ἐκέρασε, καὶ τὰ ἀμφοτέρω πρὸς τὴν ἀγαθότητα συνέζευξεν. Ἡ μὲν γὰρ ἀγαθότης τὸ πλήρωμα ἔδειξεν, ὅτι ἐγέννησε τὸν χωροῦντα αὐτὴν οὐσιωδῶς· ἢ δὲ φύσις τὸ ἀξίωμα, ὅτι οὐκ ἀνάξιός ὁ χωρῶν, ὡς Υἱός, ὡς ἀγέννητος. Τὸ δὲ θέλημα τὴν ἀνάγκην ἐξώρισεν, ὅτι οὐ διὰ τι γέγονεν, ἀλλ' ἵνα αἰεὶ τελεσθῆ τὸ μυστήριον τῆς αἰδιότητος, καὶ ἵνα μὴ εἴπωμεν ὑπ' ἀνάγκην γεγενῆσθαι τὸ θέλημα τῆς φυσικῆς γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Τὸ δὲ Ἅγιον Πνεῦμα μὴ γεννηθὲν προῆλθεν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, οὐχ ἡμιτελές, οὐδ' ἐπιμιγές· οὐ γὰρ ποτὲ μὲν Πατὴρ ἐστὶ, ποτὲ δὲ Υἱός, ἀλλὰ Πνεῦμα Ἅγιον, τὸ πλήρωμα ἔχον τῆς ἀγαθότητος, καὶ προελθὼν εἰς μαρτυρίαν τῆς θεότητος· ὅτι οὐ πάθει, οὐ χρόνῳ, οὐ τρόπῳ, οὐκ αἰτία τινὶ ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ἐγέννησεν· ἀλλὰ 316 φύσει ἀνάγκης ἐλευθέρῳ, ἦν συνιστᾶ διὰ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὅτι θελήσαντα τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον κοινωνὸν προβαλεῖν οὐχ ὄν ἔτεκεν, ἀλλὰ Πνεῦμα Ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ συνέστησεν· οὐ πρὸ τοῦ Υἱοῦ τὸ πνεῦμα προήγαγεν, ἵνα μὴ εἴπωμεν ὑπ' ἀνάγκην τὸ

θέλημα. Οὐδὲ ἐφοβήθη τὸν περὶ αὐτοῦ τῶν ἀνθρώπων ἐνδοιασμόν, ὅτι πῶς ἀπαθῆς ὢν ἐγέννησεν, ἔχων ἀπόδειξιν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅτι μὴ γεννήσας κατ' αὐτὸν προήγαγεν, οὕτω καὶ γεννήσας Υἱὸν κατ' αὐτὸν ἀπαθῶς ἐγέννησεν. Οὐ γὰρ ἐμειώθη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προερχομένου, ἵνα μὴ καὶ ἐμπαθῆ τὴν τοῦ Υἱοῦ γέννησιν ὑπολάβωμεν. Τὸ δὲ εἰπεῖν ἡμᾶς μετὰ τὸν Υἱὸν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὐ χρόνου ἐστὶ σημαντικόν, ἀλλὰ προσώπου. Πνεύματος γὰρ καὶ Λόγου εἷς ὁ χρόνος. Ἐν λόγῳ καὶ ἡμεῖς τὸ πνεῦμα προάγομεν. Οὕτε οὖν ὁ Πατὴρ χρειώδης χρόνου γέγονε προαγαγεῖν τὸν Λόγον· οὐδ' ἐν χρόνῳ, ὕστερον τοῦ Λόγου, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα προήγαγε. Διόπερ καὶ συναΐδιος ἡ θεότης ἐστὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος· Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τρία μὲν ὄντα πρόσωπα, μιᾶς δὲ οὐσίας ὑπάρχον 317 τα. Διόπερ καὶ εἷς Θεός ἐστιν ἡ ἀγία καὶ ὁμοούσιος Τριάς. Καὶ ὅτι Λόγος ἐν Πνεύματι, λέγει περὶ ἡμῶν ὁ Δαυΐδ, ὅτι πνευμά ἐστιν ἐν τῷ στόματι ἡμῶν, οὐ τὴν σύνθεσιν ὁμοίαν λέγων ἐπὶ θεότητος, ἀλλὰ τὴν παράθεσιν δεικνὺς εἰς ἀπόδειξιν τῶν πρόσθεν εἰρημένων. Ὅσον οὖν χωροῦμεν, νοοῦμεν περὶ Θεοῦ, καὶ ὅσον δυνάμεθα, λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ. Οὐδεὶς ἔχει τὸ πλήρωμα τῆς γνώσεως αὐτοῦ, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ἐὰν γὰρ πλέον ἀκούσωμεν, οὐ πιστεύσομεν· ἐὰν δὲ καὶ πλέονλάβωμεν, ὑπερηφανευόμεθα. Εἰκότως οὖν, οὔτε λέγει οὔτε δίδωσι. Διὰ δὲ τοῦτο τὰ προειρημένα διήλθον, ἵνα δείξω καὶ ἐν τῇ δόσει τῆς γνώσεως αὐτοῦ τὴν θείαν πρόνοιαν. Λέγει γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός· εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, τί ἐὰν εἶπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια; Ἐγὼ δὲ ἐπαναβαίνω τῷ λόγῳ, καὶ φημί· εἰ τὰ ἐπουράνια ἀκούσαι οὐ δυνάμεθα, τὰ περὶ τῆς θείας φύσεως ἀκούσαντες τί πεισόμεθα; Εἰ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ προσκαίροις ἐντολαῖς σφαλλόμενοι ἀπέθνησκον, πόσω μᾶλλον οἱ μὴ τηροῦντες ἃ ἤκουσαν περὶ Θεοῦ ἀπολοῦνται; Καὶ εἶθε ὁ θά 318 νατος οὗτος ἐκείνῳ ἦν παραπλήσιος· ἀλλ', ὡς οἶμαι, οὗτός ἐστι τῆς ψυχῆς ὁ φρικώδης θάνατος. Μαρτυρεῖ δὲ ὁ Ἀπόστολος· πόσω χειρόν ἐστιν ἀθετῆσαι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ; Νοήσατε, ἀδελφοί, ὅτι πάντα τὰ προειρημένα ἔγραψα δι' ἑμαυτόν, ἄρα τί βουλόμενος; Λυποῦμαι μὴ ὑπὸ τὸν χείρονα γένωμαι θάνατον. Περὶ γὰρ γνώσεως διήλθον, ἵνα δείξω ὅτι ἐν γνώσει ἡμαρτον. Εἶπέ τις ἐν Σοφία, ὅτι δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται. Ἡ γνῶσις δυνάμις ἐστὶ θείας χάριτος, καὶ γὰρ γνοὺς τὸν Χριστόν, μετὰ τὴν γνῶσιν γέγονα ἐν τοῖς περὶ αὐτομάτου λογισμοῖς. Δέδια οὖν, μὴ ἡ μετάνοιά μου ἀπόβλητος γένηται, κατὰ τὸν Ἡσαΐ. Ἐπίσταμαι ὅτι ἐπιμένων τῇ κακίᾳ ὁ Ἡσαΐ ἀπεβλήθη· ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ ἡ μετάνοσις παραπτώσει ὁμοίως κρίνεται. Ἦκουσα μέγεθος θεότητος, καὶ τοῦτό με φοβεῖ, μὴ τσαύτην με τοῦ μεγέθους αὐτοῦ ἐπαρτήσῃ ἀποβολήν. Ἦκούσατε ἄπειρον πλῆθος δυνάμεως; Εἰς τοῦτο γὰρ διήλθον, ἵνα γνῶτε τὰ συνέχοντά με. Ἦκούσατε σοφίας πέλαγος; Καὶ διὰ τί ἀναμένετε περὶ ἐμοῦ πηγὰς δακρύων ἐκχέειν πρὸς αὐτόν; Ἦκούσατε δικαίαν 319 οσύνης ἄπειρον ὑπόστασιν; Καὶ ἵνα τί τὰ σπλάγχνα ὑμῶν περὶ ἐμοῦ οὐ προβάλλεσθε; Οἶδα ὅτι πολλοὺς ἠλέησε μετανοήσαντας, ἀλλὰ τοὺς πλείονας ἐν ἀγνοίᾳ ὑπάρχοντας. Οἶδα ὅτι πολλοὺς συνεχώρησεν, ἀλλὰ πολλοὺς ἔχοντας προεστῶτας παρ' αὐτῷ. Ἄναγινώσκω τὰ κατὰ τὸν Κορὲ καὶ Δαθάν, καὶ λύομαι· καὶ διὰ Μωυσῆν πῶς αὐτοὺς ἐτιμωρήσατο. Διέρχομαι τὰ κατὰ τὴν Μαριάμ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, ὅτι δι' ἕνα λόγον, ὃν εἶπε πρὸς αὐτόν, ἐλεπρώθη σύμπασα. Εἰ δι' ἄνθρωπον ἅγιον τσαύτη ἐκδίκησις, πόση τις ἔρευνα γένηται διὰ Θεὸν αἰώνιον; Ὁ Κάϊν ἀνελὼν τὸν ἀδελφόν, ἐπὶ τοσοῦτον κολάζεται. Τί ἄρα ποιήσουσιν οἱ Θεῷ προσκρούσαντες; Πολλὴ γέγονεν ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ ἡ ἀπόφασις, καὶ δειλιῶ, μὴ τῆς ἐκείνων μερίδος γένωμαι. Περὶ οἰκοδομῆς πύργου μὴ δυναμένου τελεσθῆναι, ὁ Θεὸς ἠγανάκτησε· περὶ τῆς οἰκειᾶς τί ποιήσει καθαιρέσεως; Συνέλθετέ μοι, ἀδελφοί, αἰτουμένῳ ἄφεσιν, ἵνα καὶ ὑμῖν, ἐν οἷς ἕκαστος συνέχεσθε, συνέλθωσιν ὑμῖν οἱ Ἅγιοι. Ὁ γὰρ λέγων αὐτόματα πάντα εἶναι, ἀνυπαρξίαν ἠγεῖται θεότητος. Ἐλογισάμην, καὶ οὐ ψεύδομαι. Μετεμελήθην,

καὶ οὐκ 320 ἐπίσταμαι, εἰ ἐξιλασάμην. Ἄξιῶ καὶ τοὺς Ἁγίους, ἀλλὰ τάχα οὐ προσδέχονται. Ἦκουσα γὰρ τοῦ Ἰεζεκιήλ λέγοντος, ὅτι οὔτε Νῶε, οὔτε Ἰώβ, οὔτε Δανιήλ ἀνύσουσιν αἰτούμενοι. Παρακαλῶ τοὺς Προφήτας ἅπαντας, ἀλλὰ δέδια μὴ κατὰ τοὺς ἐν Ἰσραὴλ ἀσεβεῖς ἀποβληθῶ. Λέγει γὰρ πρὸς τὸν Ἱερεμίαν ὁ Θεός· μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου. Τί οὖν; Ἐν ξενίοις ἰλάσομαι Κύριον; Ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ εἶπη κάμοι ὡς τοῖς Φαρισαίοις, ἐπεὶ εἵνεκα τῆς ἰδίας χρείας δέομαι. Ἐὰν νηστεύσω, τάχα λέγει μοι, ὅτι οὐ ταύτην τὴν νηστείαν ἐξελεξάμην. Ἐὰν ἐλεήσω πένητας, τάχα ἐρεῖ πρὸς με, ἔλεον δὲ ἀμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου. Ἐὰν τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ ἀποδέξωμαι, ἴσως ἐρεῖ κάμοι, ὅτι τοὺς ναζιραίους μου οἶνον ποτίσας ἀπόβλητος ἔσῃ. Ἄλλ' αὐτῷ προσοίσω δῶρα; Ἀλλὰ φόβος με ἔχει, μὴ κάμοι εἶπη, ἐὰν προσαγάγῃς σεμίδαλιν, μάταιον, θυμίαμα βδέλυγμά μοι ἐστίν. Ἀλλὰ καὶ ἐκκλησίαις προσεδρεῦσαι δειλιῶ, μὴ κάμῃ ἐκτέμῃ λέγων, πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθήσεσθε. 321 Πάντοθεν οὖν συνέχομαι, ἀδελφοί, καὶ πρὸς τὴν ἑμαυτοῦ συνείδησιν ἐπιστρέφω. Ἐὰν πάλιν ἀσεβήσω, οἴμοι. Ἐὰν ἀξιῶσω ἀναιδῶς, φοβοῦμαι μὴ γνόφω με ἐκτρίψῃ. Οἶδα ὅτι καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ μετανοήσας ἐδέχθη, ἀλλ' ἀπελογήσατο περὶ αὐτοῦ καὶ ἡ ἄγνοια καὶ ἡ δυναστεία, ἐγὼ δὲ ἐν ἐκατέροις συνέχομαι. Ἦμην ἤδη μετασχὼν τῆς χάριτος, ἤμην περὶ Χριστοῦ ὑπὸ πατέρων προπαιδευθεῖς· οἱ κατὰ σάρκα γεννήσαντές με τὸν φόβον τοῦ Κυρίου ἐνουθέτησαν. Ἐθεώρουν τοὺς γείτονas ἐν εὐσεβείᾳ· ἤκουον πολλοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ παθόντας. Οἱ πατέρες οἱ ἐμοὶ ὠμολόγησαν ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ· μαρτύρων συγγενῆς εἰμι· οὐκ ἔχω ἀπολογία ἀσυνερωμένην τινά. Ἐὰν εἶπω τὸ κατὰ σάρκα γένος κοινόν, οὐδὲν διενεχθήσομαι, ὧν ὁ μακάριος Ἰώβ ἐμνημόνευσεν. Οἱ πρόγονοί μοι ἀλῆται ἐξ ἐράνου διατρεφόμενοι. Οἱ πάπποι εὐμοιρήσαντες ἐν βίῳ γεωργοὶ γεγόνασιν. Οἱ πατέρες ἐν τούτοις ὄντες, [καὶ] πρὸς πολιτείαν εὐτελεῖ ἤγον τὴν συγγένειαν. Ἐν ποίῳ οὖν φρυάγματι ἑμαυτὸν ὁμοιον τῷ Ναβουχοδονόσορ ἠγήσομαι; Ἐν ποίᾳ πολυτελείᾳ; 322 Ἄλλ' ἰσχὺν ἔσχον κατὰ τοὺς γίγαντας; Ἀλλὰ φύσιν κάλλει χαίρουσαν; Οὐ θέλω λέγειν τὰ ἐν παιδίῳ μοι πεπραγμένα, ἵνα μὴ βδελυκτὸν ὑμῖν ἑμαυτὸν παραστήσω. Ἔτι νέος ὢν ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ γέγονα· πλὴν ἐν τοῖς βραχέσιν ἔτεσιν ἐκείνοις λοῖδορος, πλήκτης, συγκρούστης ὑπῆρχον καὶ μάχιμος ἐπὶ γείτοσι καὶ φθονερός, ἐπὶ ξένοις ἀπάνθρωπος, ἐπὶ φίλοις σκληρός, ἐπὶ πτωχοῖς τραχύς, ἐπὶ προχειρήσεσιν εὐτελέσι μάχιμος, ἄφρων, κακαῖς ἐπινοίαις ἐντρεφόμενος, καὶ ἐν πορνείᾳ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς κινήσεως. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἀπάντων οἶδά μοι γεγενῆσθαι ἄφεσιν ἐπὶ τοῦ βήματος. Τί πρὸς τὰ μετὰ ταῦτα, μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας; Διὸ χρήζω σφόδρα τῆς συμμαχίας ὑμῶν. Συνέλθετέ μοι, ὧ φίλοι, καὶ ἢ ὡς νεκρὸν πενθήσατε, ἢ ὡς ζῶντα καὶ ἡμιθανῆ οἰκτιρήσατε. Ἐκχέατε ἐπ' ἐμὲ τὸ ἔλεος ὑμῶν, ὡς αἰχμάλωτον καὶ ὡς τραυματίαν σεσηπότα, τὴν σπουδὴν παράσχεσθε, πλήρης γὰρ εἰμι μωλώπων. Ὑπερβάλλω τοὺς Ἰουδαίους. Ἐκείνοις οὐκ ἦν τόπος εἰς καταδέσμους, ἐμοῦ δὲ καὶ ἡ ψυχὴ διεφθάρη. Ἐκείνοι ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν συνείχοντο πόνοις, ἐμοῦ δὲ καὶ 323 τὰ ἐντὸς ὑφ' ἐν ἐσάπησαν. Ἐκείνοι ἐν πλάνῃ κολακευόντων παρήχθησαν, ἐμὲ δὲ οὐδεὶς ἐπλάνησεν. Ἀπ' ἑμαυτοῦ ἐλογισάμην τὴν κατὰ Θεοῦ λοιδορίαν, μόνον τὸν Διάβολον ἔχων κοινωνόν, ὅστις μοι τὸν νοῦν ἀπετύφλωσε. Φοβοῦμαι, ἄνδρες ἀδελφοί, μὴ κατ' αὐτὸν ὑπάρξῃ μοι τὸ ἀμετανόητον. Μίαν ταύτην ἔχω ἀπολογία, ὅτι αὐτός μοι ὑπέθετο· ἀλλ' οὐδὲ τῷ Ἀδὰμ ὠφέλησεν ἀπολογουμένῳ τούτῳ. Ἐκεῖνος ὑπέβαλε, πείθομαι· ἀλλ' οὐκ ἐξέφυγεν ἡ Εὐὰ τὴν ἀπόφασιν. Περὶ τῆς ἀποφάσεως καὶ ὁ Ἡσαῦ εἰς τὸ ἀναπολόγητον κατέστη· ἵνα μάθωμεν ὅτι ἔχει ὁμοίους ὁ Διάβολος. Ὅσους εἶπεν ὁ Παῦλος εἶναι σκευὴ ὀργῆς, τῆς ἐκείνου μερίδος εἰσὶ. Δειλιῶ μὴ κάμῃ ἕνα ἐξ αὐτῶν ἔταξεν εἶναι ὁ Θεός. Ἐκείνους διὰ τὴν καταφρόνησιν εἰς πάθη ἀτιμίας παρέδωκε· δέος οὖν μὴ κάμοι τοιαύτην ἀπόφασιν ἐξενέγκοι. Ἔτι δὲ καὶ νῦν πολὺς εἰμι ἐν

ρύπαροις λογισμοῖς, ἐν φθόνῳ, ἐν κακοθειείᾳ, ἐν παροξυμοῖς, ἐν φιλαυτίᾳ, ἐν γαστριμαργίᾳ, ἐν κακότητι, ἐν μισοπτωχίᾳ, ἐν ὄνειδισμοῖς πενήτων. Μηδὲν ὦν αὐτός, εἶναί τι ἑμαυτὸν λογίζομαι· ἐν 324 τούτοις ἐξεταζόμενος, ἀγιότητος ἐπισπῶμαι δόξαν· ἐν ἁμαρτίαις διατρίβων, ὡς δίκαιος θέλω νομίζεσθαι· ψευδόμενος, ἐπὶ τοὺς ψευδόμενος, ἐπὶ τοὺς ψεύστας ἄχθομαι· ῥυπῶν τε ἐν τῷ νῶ, κατὰ τῶν πόρνων ἀποφαίνομαι· κρίνων τοὺς κλέπτας, ἀδικῶ τοὺς πένητας. Δικαστήριον ἰσθῶ πρὸς τοὺς λοιδορούς, ἄτιμος ὦν αὐτός. Φαιδρὸς προέρχομαι, ὄλος ὦν ἀκάθαρτος. Ἐπὶ ἐκκλησίᾳ πρῶτος ἴσταμαι, μηδὲ τελευταῖος ὑπάρχων. Τιμὴν ἀπαιτῶ, χρεωστῶν αἰσχύνην. Ἀσπασμοὺς εἰσπράττομαι, ὀφείλων ἐμπύεσθαι. Ὅρῶ μοναχοὺς καὶ σεμνύνομαι, κοσμικοὺς βλέπω καὶ ἀλαζονεύομαι. Γυναιξὶν ὀφθῆναι θέλω χαρίεις, καὶ πλουσίοις εὐσεβῆς· ξένοις ὠφρωμένος καὶ οἰκείοις σύννους καὶ φρόνιμος· συγγενέσιν ἐπίδοξος καὶ φρονίμοις τελειότερος. Πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς ὡς σοφώτερος γίνομαι· ἀφρόνων δὲ ὡς κτηνῶν καταφρονῶ. Ἐὰν ὑβρισθῶ, ἀμύνομαι· ἐὰν μὴ τιμηθῶ, βδελύττομαι· ἐὰν κατὰ τὸ δίκαιον ἀπαιτηθῶ, δικάζομαι καὶ τοὺς τάληθῆ μοι λέγοντας, ὡς ἐχθροὺς λογίζομαι. Ἀναξιοπαθῶς ἐλεγχόμενος· μὴ κολακεύομενος ὀργίζομαι. Οὐ θέλω καμεῖν, καὶ εἰ μὴ τις λειτουργεῖ μοι, ὀργίζομαι αὐτῷ. Οὐ θέλω συνελθεῖν, κἂν μὴ τις μοι 325 ὑπηρετεῖ, κακολογῶ αὐτὸν ὡς ὑπερήφανον. Ἐν ἀνάγκαις τὸν ἀδελφὸν ἀγνοῶ· εἰ δὲ ὑγιαίνει, προτρέπομαι αὐτόν. Ἀσθενοῦντα μισῶ, καὶ ἀσθενῶν ἐγὼ φιλεῖσθαι βούλομαι· μειζόνων περιφρονῶ καὶ συντυγχάνων ὑποκρίνομαι· ἀπὼν καταλαλῶ καὶ παρῶν κολακεύω· οὐ θέλω τιμῆσαι τὸν ἄξιον, καὶ ἀνάξιος ὦν τιμὰς ἀπαιτῶ. Ἐῷ γὰρ λέγειν περὶ τῶν ἐν διανοίᾳ λογισμῶν, περὶ τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, περὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅσα ἐπιλαμβάνομαι, καὶ τῶν Ἀποστόλων, περὶ τῶν ἐν ἐκκλησίᾳ διδασκάλων καὶ κηρυττόντων καὶ λειτουργούντων, ἀναγινωσκόντων, οἰκονομούντων, ἐπισκοπούντων· τὰς καθ' ἡμέραν τῶν λογισμῶν ἐφευρέσεις, τὰς φροντίδας τῆς ματαιότητος, τὰς ἐν ταῖς εὐχαῖς ὀλιγωρίας, τὰς ἐν ταῖς καταλαλιαῖς εὐτονίας. Ὅπως ἐὰν τις μυθολογῇ, τέρπομαι, ἀηδίζομαι δὲ τὸν περὶ ἐγκρατείας λέγοντα; Πῶς ἀνατρέπομαι, ἐὰν τις ἀναγινώσκη θείαν Γραφήν, τοὺς δὲ ἐν ζητήσεσι καὶ μάχαις διηγουμένους ἴδομαι; Τὰς ἐπιπλάστους κολακειάς, ἵνα μὴ ἐν ταῖς εὐχαῖς ἐγείρωμαι, τὰς εἰς ἐκκλησίαν βαναύσους ὁδούς, τὰς ἐξεπίτηδες βραδυτήτας, τὰς ἐν ταῖς συνάξεσι φλυαρίας, τὰς τῶν τραπεζῶν ἐπιμελείας, 326 τὰς ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀγίοις καταλαλιάς, τὰς περὶ τὰς εὐχὰς ῥαθυμίας, τὰς ἐπὶ σχήματος ψαλμωδίας, τὰς ἐπιτετηδευμένας ἀπαντήσεις, τὰς ἐπικερδεῖς συναλλαγὰς, ὑποκρινομένας τῶν εὐσεβῶν γυναικῶν συντυχίας, τὰς συνεχεῖς κλήσεις, τὰς τῶν χρηζόντων παροράσεις, τὰς ἀποστερήσεις τῶν κιχρώντων, τὰς ὀργὰς τῶν μὴ καλῶς ὑπηρετούντων, τὰς ἀλλοιώσεις τῶν ἐπαγγελιῶν, τὰς προτρεπομένας τῶν φίλων χάριτας ὡς ὀφειλομένας, τὰς ἀπληστίας τῶν δωροληψιῶν, τὰς κοινωνίας τῶν ἀλλοτρίων σφαλμάτων, τὰς εἰς οὐδὲν χρήσιμον ἐπιβουλάς, τὰς ἐπὶ τοῦ πλείονος λήψεσι κολακειάς, τὰς διαφοράς, τὰς ἰκεσίας, τὰς ματαίας μνήμας, τὰς ὀλεθρίους φιλονεικίας, τὰς ἀχρήστους ἐνστάσεις, τὰς ἀνακολούθους συντυχίας; Οὗτός μου ἐστὶν ὁ βίος, ἀδελφοί· ταῦτά ἐστι τὰ ἐλαττώματά μου. Εἰ δύνασθε πρὸς τοσοῦτον ὄχλον παρατάξασθαι, εἰκότως ποιεῖτε ἔλεοῦντές με. Εἰ ἰσχύετε τοσοῦτων κακῶν πάθεισιν ἀνταγωνίσασθαι, καὶ μὴ σπουδάσητε τοῦ ἐπαμύνειν, κακῶς ποιεῖτε. Εἰ πάρεστιν ὑμῖν δύναμις τοσοῦτων λογισμῶν φάλαγγα καταπραῦναι, ὑμεῖς ὄψεσθε μὴ συμμαχοῦντες. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖτε μὴ δεῖν περὶ λογισμῶν ἀκριβεύεσθαι. Καὶ πῶς, λογισαμένου περὶ αὐτομάτου, τοσαύτη γέγονε τάσις; Ἐ 327 χω ὑμῖν καὶ ἐκ τῆς θείας Γραφῆς περὶ τοιούτων παραγαγεῖν ἀποδείξεις. Προσέφερον Ἰὼβ ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτοῦ, λέγων, μὴ τι κακὸν ἐλογίσαντο ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Εἰ μὴ τῶν λογισμῶν ἦν ἐξέτασις, διατί τὸν ἕνα μόσχον προσέφερον ὑπὲρ τῶν ἐν λογισμοῖς παραπτώσεων; Ἐκρίθησαν καὶ οἱ

ἐν τῇ συναγωγῇ Κορέ· κακῶς νοήσαντες ἐνεπρήσθησαν κακολογισάμενοι. Ὅταν δὲ ἀκούωμεν, ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί· αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς οἱ λογισμοὶ εἰσι, καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτῶν ἡ διάνοια, ἐν ἧ ἔχει τὸ λογιζέσθαι. Ἐκρινεν ὁ Θεὸς μοιχείαν ἐν συγκαταθέσει, καὶ πρᾶξιν ἐν ἐπιθυμίᾳ γυναικός, καὶ φόνον ἐν ὀργῇ, καὶ μῖσος ὡς ἀνδροφονίαν. Λέγει γὰρ ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, καὶ ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί. Μαρτυρήσει δὲ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος περὶ ἐτάσεως λογισμῶν, λέγων, ὅτι ἀποκαλύψει Κύριος τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν καὶ τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους. Καὶ πάλιν λέγει, ὅτι κατηγορούντων τῶν λογισμῶν ἢ καὶ ἀπολογουμένων ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. 328 Μὴ οὖν μοι λέγετε μηδὲν εἶναι τοὺς λογισμοὺς, ὅτι αἱ συγκαταθέσεις αὐτῶν ὡς πράξεις κρίνονται. Οὐ τὸ πλῆθος τῶν λογισμῶν τῶν ἐν μιᾷ συναινέσει ὀφείλομεν νοεῖν καὶ ἐξετάζεσθαι, ἀλλὰ τὴν διάγνωσιν ἐν ἧ λογισάμενος ἔκρινε τι ἀρεσθῆναι. Ὁ γεωργὸς σπεῖρει ἐν τῇ γῆ, ἀλλ' οὐ πάντα δράσεται· οὕτω καὶ ἡ διάνοια σπεῖρει ἐν τῇ προαιρέσει, ἀλλ' οὐ πάντα παραδέχεται. Ὅσα ἐδράξατο ἐν τῇ γῆ, ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ γεωργοῦ τὸν καρπὸν· καὶ ὅσα ἡ προαίρεσις παρεδέξατο, ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν λόγον. Εἶπε καὶ ὁ Σωτὴρ, ὅτι ὁ Πατὴρ μου ἐστὶν ὁ γεωργός· λέγει καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι Θεοῦ γεωργιὸν ἔστε. Μὴ τοίνυν ἐμβάλητέ με εἰς ἀμεριμνίαν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ φροντίσατε. Ἐχει καὶ ἐν ἐτέρῳ, λόγος τοῦ Θεοῦ κριτικός ἐστὶν ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ χωρεῖ ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος. Εἰ κρίνει ἐνθυμήσεις, τί μοι οὐ συμβάλλετε εἰς ἀπολογία ὡς ὑπευθύνω; Θέλετε γνῶναι ψυχὴν καὶ πνεῦμα; Ἐκ τῆς γεωργίας πάλιν μαθήσεσθε. Ἰσασιν οἱ γεωργοὶ τὰς φύσεις τῶν γαιῶν, καὶ πρὸς τὰς χώρας καὶ τὴν σπορὰν 329 καταβάλλουσι καὶ διαροῦσι, φρονήσει γεωργικῇ ἐκάστου, καὶ ἐκάστης γῆς δύναμιν. Καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν οἶδε διαιρήσαι τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς καὶ τοὺς προαιρετικούς· διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής, τὰ πάντα ματαιότης καὶ προαίρεσις πνεύματος. Ἐν τῇ ματαιότητι τὴν φύσιν εἰπών, καὶ ἐν τῇ προαιρέσει τὴν παρὰ τὰ φυσικὰ πρᾶξιν. Διὸ λέγει, ὅτι τὸ τῆς ματαιότητος παρελεύσεται, τὰ δὲ τῆς πράξεως εἰς κρίσιν ἄξει ὁ Θεός. Τοὺς κατὰ φύσιν ἀνθρώπους καὶ ὁ Ἀπόστολος ψυχικοὺς ἐκάλεσε, τοὺς δὲ παρὰ φύσιν σαρκικούς· οἱ δὲ πνευματικοὶ εἰσιν οἱ καὶ τὴν φύσιν εἰς τὸ πνεῦμα μεθαρμολόμενοι. Οἶδε γὰρ ὁ γεωργὸς Θεὸς ἐκάστου τὴν φύσιν καὶ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν δύναμιν, καὶ σπεῖρει τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὴν δύναμιν ἡμῶν ἀπαιτεῖ τὴν πρᾶξιν· οὐχ ἠττᾶται τοῖς γηπόνοις τοῖς ἐκάστη χώρα τὸν σπόρον ἐπιβάλλουσι, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ φύσιν αὐτοὺς νικᾷ, ὑπὲρ σύγκρισιν χωρῶν μέσον ψυχῆς καὶ πνεύματος, φύσεως καὶ προαιρέσεως. Καὶ ἐὰν ἐν τοῖς φυσικοῖς ἐστὶν ἀντάρκης, οἶδε μὴ εἰσπράττεσθαι· μέτρον γὰρ ὥρισε τῇ φύσει, καὶ ὄρον ἔθετο 330 αὐτῇ πρὸς ὑπόστασιν. Ἐὰν δὲ ἡ προαίρεσις ἠττηθῇ τῇ φύσει, εἰσπράττει ὡς ἄπληστον καὶ ἀδικοῦσαν τὸν ὄρον τοῦ Θεοῦ. Ναί, ἀδελφοί, αἱ συγκαταθέσεις ὡς ἔργα κρίνονται, ὅτι ἐκ προαιρέσεως ἢ ὑπόστασις τῶν πράξεων συνίσταται. Καὶ ὁ Κύριος εἶπε τὰς συγκαταθέσεις τῶν λογισμῶν κοινοῦν τὸν ἄνθρωπον· οἶδε γὰρ ὅτι ψυχὴ ἐστὶν ἐνεργοῦσα τῷ σώματι. Ἐχω δὲ καὶ ἐκ τοῦ Νόμου παρασχεῖν ὑμῖν περὶ τούτων ὑποδείγματα, οἷον ὁ ἀκάθαρτος, ἐὰν ἄψηται καθαροῦ, κοινοῖ αὐτὸ καὶ χρήζει κατ' ἐκείνου καθαρισμοῦ. Ἡ δὲ πορνεία καὶ ὁ φθόνος καὶ ἡ ἀδικία ἀκάθαρτα εἰκότως εἰσίν. Ἐὰν οὖν ποιῆς τὸ κακόν, καὶ ἄλλους κοινοῖς· ἐὰν δὲ συγκαταθῇ διὰ λογισμῶν τῇ πράξει, κοινῶσι ἐν αὐτῇ τῇ ἀκαθαρσίᾳ. Ἐπεσκέψω ὅτι ὁ κοινωθεὶς, ἄλλον κοινῶσαι οὐκ εἴρηται· ὁ δὲ κοινῶσας, πάντα ὅσα ἂν ἄψηται, ὑπ' αὐτοῦ κοινοῦνται. Αὕτη ἡ διαφορὰ καὶ παρ' ἡμῖν ἐστίν· ἐὰν γὰρ τις πράξη πορνείαν ἢ σκανδαλίζων ἢ τύπος γινόμενος, πολλοὺς ποιεῖται κοινωνοῦς· ἐὰν δὲ ἐν μόνοις ἐμπέσῃ τοῖς λογιμοῖς, ἄλλους μὲν οὐ κοινοῖ, διότι οὐκ εἶδον· αὐτὸς κοινοῦται καὶ κρίνεται. Τίς οὖν ἢ 331 τῆς κρίσεως ἐν τοῖς δυσὶ διαφορὰ; Πολλή· ὅτι ὁ πράξας κοινωνεῖ πᾶσι τοῖς

σκανδαλισθεῖσι καὶ μιμησαμένοις· ὁ δὲ λογισάμενος περὶ ἑαυτοῦ μόνον δίδωσι τὴν ἀπολογία. Καὶ οἱ παρ' Ἑλλησιν ὁμοίως τοὺς συνίστορας κατακρίνουσι καὶ τοὺς πράξαντας. Ἡ γὰρ συγκατάθεσις συμπράττειν ἐπίσταται. Καὶ ἐν τοῖς οἴκοις δὲ καὶ λίθοις ὁ Νόμος δίδωσιν ἕτερον ὑπόδειγμα. Ἐὰν εἰσέλθῃ, φησὶν, ὁ ἱερεὺς, καὶ ἐπίδη τὴν λέπραν τοῦ οἴκου, πάντα τὰ ἐν αὐτῷ κοινὰ ἐστὶ. Παρ' ἔμοι τοίνυν ἐστὶν ὁ ἱερεὺς ὁ Νόμος καὶ ἡ γνῶσις. Ἐὰν οὖν τις πρὸ τοῦ γνῶναι τὸν Νόμον ἀμαρτωλὸς ᾖ, ὑπὲρ ἄλλων λόγον οὐκ εἰσπράττεται, ὅτι γνῶσει οὐκ ἔπραξε πλὴν ὅτι κοινός ἐστι, τύποις ἀκαθαρσίας μιανθέντα αἰσχροῦς. Ἔχει δὲ καὶ ἡ προκειμένη θεωρία δευτέραν δύναμιν· ὀφείλω γὰρ ὑμῖν ἀσφαλῶς τὰ κατ' ἑμαυτὸν διελεῖν, ἵνα γνῶτε ὅτι ὑπεύθυνός εἰμι ἀμαρτίαις πολλαῖς, οἱ μήπω κοινωθέντες, κοινοὶ δὲ ὄντες διὰ τὴν μετουσίαν. Εἰσὶ κοινοὶ οἱ καὶ τῇ συγκαταθέσει ἀγνοοῦντες ὁ πράττουσιν. Ἐὰν οὖν ἀναχωρήσωσι τάχιον καὶ παύσωνται, 332 οὐδὲ περὶ τῶν συγκαταθέσεων ἀπολογοῦνται. Καὶ γὰρ καὶ ὁ νόμος τοὺς παριόντας οὐ κρίνει συνίστορας, ἀλλὰ τοὺς ἐκουσίως συνεσομένους. Ὁ τε οὖν νόμος καὶ ὁ Διδάσκαλος ἡμῶν, ὡς φημι, ἐλθοῦσα ἡ κρίσις, ὄντινα εὗρη σὺν τῷ πράξαντι ὡς ἐβελοντὶ ὄντα, ὑπεύθυνον ποιεῖ. Οἶδε καὶ ὁ Ἀπόστολος χρᾶσθαι τοιούτοις νόμοις· ἄξιοι γάρ, φησί, θανάτου εἰσὶν, οὐ μόνον οἱ ποιοῦντες τὰ κακά, ἀλλὰ καὶ οἱ συνευδοκοῦντες αὐτοῖς. Ἐμοὶ δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου συμβάλλεται πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τοὺς συνίστορας τῶν κακῶν, διὰ τὸ μὴ πρᾶξαι θανάτου τι, ἠλευθέρωσε. Πάσας δὲ αἰτίας ὑποστήναι πεποίηκε. Μὴ τις οὖν ὑμῶν παραμυθεῖσθω με μηδὲν εἶναι τὴν ἐν λογισμοῖς συγκατάθεσιν, ἀλλὰ ἀκούσας τὸ σαφὸν μᾶλλον συμπονεῖτω μοι ἐν προσευχαίῃ· καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ λέγειν με, μὴ διορθούμενον, ἀμαρτία ἐστὶ. Λέγει γὰρ ἡ Γραφή· εἰδοὶ καλὸν ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι, ἀμαρτία αὐτῷ ἐστὶ. Καὶ τὸ ἐλεγχόμενον ἀναισχυντεῖν φοβερὰν ἔχει τὴν κόλασιν· ὅτι εἰς θυμὸν ἄγει τὸν Διδάσκαλον. 333 Ἐμαυτὸν μὲν ἐλέγχω, ἀλλ' ἐπιμένω τοῖς κακοῖς, καὶ οὐ παύομαι ἐξομολογούμενος, τοῦτο μόνον εἰδὼς εἰς ἀπολογία συνάιρεσθαι, βλέπων οὐχ ὄρω, ἐπειδὴ μετανοῶν πάλιν πλημμελῶ. Οὐ γνωσιμαχῶ πρὸς τὴν διάγνωσιν τῶν γινομένων, ἀλλὰ τῆς ἐμῆς κατηγορῶ μετανοίας. Ἐπειδὴ ὡς δοῦλός εἰμι τῆς ἀμαρτίας, καὶ μὴ θέλων ποιῶ τὸ κακόν· καὶ ὡς στρατευθεὶς τῇ ἀμαρτίᾳ ὑποτάσσομαι, ὅτι καὶ μὴ δυνάμενος τελοῦμαι αὐτῇ, διὰ τὸ ἦθος τὸ βασιλεῦσάν μου τῆς διανοίας· ὀψώνια λαμβάνω τῆς σαρκός, τῶν παθῶν ἐπιμελούμενος. Οἶδα τὴν ἐν ἔμοι πρόσληψιν τῆς φθορᾶς καί, ὅτε κελευσθῶ, ἐργάζομαι αὐτήν. Φεύγω τὸν μέλλοντα πόνον, καὶ ὡς κύων ἀλυσίδετος ἐπιστρέφω πρὸς τὸν ἐπιτάσσοντα. Μισῶ μὲν τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλ' ἐπιμένω τῷ πάθει. Καὶ ἀποδιδράσκω μὲν τῆς παρανομίας, κρατοῦμαι δὲ καὶ μὴ θέλων ὑπὸ τῆς ἡδονῆς. Ἐδούλωσα τὴν φύσιν πρὸς ἀμαρτίαν, καὶ πηγάζει κατ' ἑμοῦ τὴν ἀνάγκην ὠνηθεῖσα τὴν προαίρεσιν. Ἀναβρῦουσι κατ' ἑμοῦ τὰ πάθη, τὴν γὰρ διάνοιαν ἤνωσα τῇ σαρκί, καὶ χωρισμὸν οὐ παραδέχεται. 334 Σπεύδω τὴν προαίρεσιν μεταβαλεῖν καὶ ἡ προλαβοῦσα κατάστασις ἀνθίσταται μοι. Ἐπείγομαι τοῦ ἐλευθερώσαί μου τὴν ψυχὴν, καὶ πολὺ με χρέος συνωθεῖ. Κακὸς δανειστής ὁ Διάβολος, ὅτι οὐχ ὑπομιμνήσκει τὴν ἀπόδοσιν· φιλοτίμως κιχρᾶ, μηδέποτε ἀπολαμβάνειν βουλόμενος. Μόνον τὴν δουλείαν αἰρεῖται καὶ περὶ χρέους οὐ διαφέρεται· δίδωσιν, ἵνα πλουτήσωμεν ἐν τοῖς πάθεσι, καὶ τὸ χρέος οὐκ εἰσπράττεται. Θέλω ἀποδοῦναι ἐγώ, ἀκακῆτος προστίθησιν. Ὅτε δὲ αὐτὸν βιάσομαι, δίδωσιν ἕτερα, ἵνα ἐκ τῶν αὐτοῦ ὀφθῶ καταβαλλόμενος αὐτῷ. Καινοποιεῖ κατ' ἑμοῦ τὰ χρέα, ἐπειδὴ ξένοις πάθεσι τὰ πρῶτα διαρρήξει. Τὰ παλαιὰ δοκεῖ πεπληρῶσθαι, καὶ νέα ποιεῖ παθῶν χειρόγραφα. Ὅρα ὅτι ἡ συνέχεια τοῦ χρέους πείθει με εἶναι ἀμαρτωλόν, καὶ εἰσάγει μοι νεωτέρας ἐπιθυμίας. Ποιεῖ με ἐπιλανθάνεσθαι τῶν παθῶν, ἵνα μὴ ἐξομολογήσωμαι, καὶ πείθει με προστρέχειν τοῖς νέοις ὡς μὴ ἀδικοῦσι. Συντυγχάνω τοῖς ξένοις πάθεσι, καὶ ἀπασχολούμενος εἰς λήθην τῶν

προτέρων ἔρχομαι. Συνδιατίθεμαι τοῖς ἐπελθοῦσι καὶ πάλιν χρεώστης εὐρίσκομαι. Προστρέχω αὐτοῖς ὡς φίλοις, καὶ κιχρῶντές μοι πάλιν ὡς δεσπότες εὐρίσκονται. Θέλω δὲ ἐλευθερωθῆναι, καὶ γίνομαι δι' αὐτῶν δοῦλος 335 πολύπρατος. Σπεύδω ἐκκόψαι αὐτῶν τοὺς δεσμούς, καὶ ὑπὸ ἐτέρων δεσμῶν κατέχομαι. Καὶ σπουδάζω ἀπαλλαγῆναι τῆς στρατείας τῆς ἐν τοῖς πάθεσι διὰ τῶν προκοπῶν καὶ τῶν παροχῶν ὡς οἰκονόμος αὐτῶν εὐρίσκομαι. Ὡς τοίνυν ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ Δράκοντος, ὅτι δουλεύουσα κυριεύει ὡς ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῶν παθῶν, ὅτι κολακεῖα καταδουλοῦνται πάντας ὡς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας τῆς τριβακῆς, ὅτι πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς συνωνὰς πεποίηκεν. Αὕτη δὲ καὶ τοὺς ἀρραβῶνας δέδωκεν, ἵνα πωλήσῃ αὐτῇ τὴν διάνοιαν. Ἐκολάκευσε τὴν σάρκα, ἵνα παραστήσῃ αὐτῇ εἰς λειτουργίαν τὴν ψυχὴν τὴν νεότητά μου προκατέλαβεν, ἵνα μὴ γνῶ ὁ νοῦς τὸ γινόμενον πρὸς ἑαυτὴν ἦνωση τὴν ἀτελῆ ἔννοιαν καὶ κρατεῖ δι' αὐτῆς, ὡς ἐν σχοινίῳ χαλκῶ, τὴν εὐτελῆ διάνοιαν θέλουσαν δὲ φυγεῖν οὐκ ἔῃ διὰ τὸν σύνδεσμον, καὶ βουλομένην κλέψαι τὴν σάρκα, ὄνειδίζει ὡς ἀγνώμονα. Ἀσφαλίζεται ἡ ἀμαρτία τὴν διάνοιαν, καὶ κλείει τὴν θύραν τῆς γνώσεως· ἀεὶ τηρεῖ τὸν νοῦν ἢ κακία, ἵνα μὴ πρὸς τὸν Θεὸν συμφωνήσας κωλύσῃ πραθῆναι τὴν σάρκα. Ὁμνυσιν ὅτι οὐ κακὸν ἐστὶ τῆ σαρκὶ προσεδρεύειν, καὶ ὅτι οὐκ ἔσται περὶ τοῦ 336 μικροῦ τούτου ἔτασις. Παράγει τὸ πλῆθος τῶν συμπεπλεγμένων λογισμῶν, καὶ πείθει ὅτι οὐ δυνατόν γινώσιν εἶναι περὶ αὐτῶν. Προβάλλεται τὴν λεπτότητα καὶ πληροφορεῖ ὅτι λήθη τὰ τοιαῦτα παραβληθήσεται. Ὅταν νικήσω, τὴν δίκην προβαλλόμενος, ἀναδέχεται τὴν κόλασιν· καὶ ὅτε εἶπω ὅτι ἀμαρτία ἐστὶ, λέγει ὅτι ἐγὼ ἀπολογήσομαι. Ὅτε εἶπω ὅτι ἐμοὶ ἐπήρτηται ἡ κόλασις, λέγει, πῶς ὅτι ἐγὼ ὑπέβαλον; Ἐὰν εἶπω ὅτι ἐγὼ κρίνομαι ὡς ὑπακούσας, λέγει μοι, ὅτι ἀμερίμνει, ὅτι ἐγὼ σε βιάζομαι, φησί, καὶ πῶς ὑπακούεις ὁ προαιρέσει οὐ ποιεῖς; Τούτοις με συνέχει, τούτοις με καταδεσμεῖ, τούτοις με πωλεῖ καὶ ἀγοράζει, τούτοις με πλανᾷ καὶ περιφέρει, τούτοις με κολακεύει καὶ ὑποτάσσει. Εἶπε Παῦλος περὶ τοῦ κατ' ἐμὲ ἀμαρτωλοῦ, ὅτι σάρκινός ἐστι. Ἀμαρτία συμφῶνις διαπέπραται, τὰ δὲ ἔθη ἐστὶ τὰ τῇ φύσει καὶ τῇ ἀμαρτία μεσιτεύοντα· καὶ τὰ πάθη ἐστὶν ἡ δόσις τῆς ἀμαρτίας καὶ ἡ λήψις τῆς φύσεως. Ἡ χρῆσις ἐστὶν ἡ ὑποταγὴ τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ διαφορὰ τῆς διανοίας δουλεία ἐστίν. Ἡ γὰρ ἀμαρτία ἐν τῇ σαρκὶ οὔσα δεσπόζει τῆς διανοίας καὶ κρατεῖ τῆς ψυχῆς, δι' αὐτῆς αὐτὴν ὑποτάσσουσα. 337 Ἐπιτρόπῳ τῇ σαρκὶ ἡ ἀμαρτία κέχρηται· ἔτι δὲ τὴν ψυχὴν δι' ἑαυτῆς καταπονεῖ, καὶ ἔστιν αὐτῆς ὡςπερ οἰκονόμος, ὅτι δίδωσι, καὶ τὸ ἔργον εἰσπράττεται. Ἐὰν δεῖσῃ μαστίξαι, δι' αὐτῆς αὐτὴν καταπονεῖ. Ἐποίησε γὰρ τὴν σάρκα ὡς ἰδίαν ἄλυσιν, καὶ κρατεῖ ἐν αὐτῇ τὴν ψυχὴν ὡσεὶ πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν, καὶ ὡσεὶ πετεινὸν ὑψιπετὲς ἐν αὐτῇ ταύτην κατέδησε, καὶ ὡς ἰσχυρὸν γίγαντα δι' αὐτῆς τέως ἐν ξίφει ἔτεμε πόδας καὶ χεῖρας αὐτοῦ. Οὔτε φυγεῖν δύναμαι, οὔτε βοηθῆσαι ἑμαυτῶ. Νεκρὸς γὰρ εἶμι ὁ ζῶν, καὶ τυφλὸς ὁ βλέπων· γέγονά τε ὡς κύων ὁ ἄνθρωπος, καὶ νοερός ὡς κτῆνος παραδέχομαι. Ἐλεήσατέ με οὖν, ὧ φίλοι μου· ψυχῇ με κουφίσατε ἐκ τῆς γῆς, καὶ ὅσοι τὴν φύσιν τοῦ σώματος τῇ φύσει τοῦ πνεύματος συνεκεράσατε, σπεύσατε δέομαι πρὸ τῆς ἀποφάσεως, καὶ πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν με ἐπείχθητε, ἵνα μὴ ἀποκλεισθῶ σὺν ταῖς μωραῖς παρθένοις, πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν εἰς γῆν, ὅπου οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ζωὴν βροτῶν, ἢ λογίζεσθαι περὶ ἀδικίας ἢ δικαιοσύνης· ὅπου οὐκ ἔστι σῶμα δι' οὗ ζῶν καὶ θάνατος ἐπιγίνεται τῇ ψυχῇ, οὐδὲ σὰρξ δι' ἧς ὁ ἔχθρὸς μυκτηρίζεται ὑπὸ τῆς 338 ἀσθενείας αὐτῆς ὄνειδιζόμενος. Ἐὰν γὰρ μοι βοηθήσῃ ὁ Κύριος, θέλω ἀπαλλαγῆναι τῆς οἰκτρᾶς τῶν παθῶν διαθέσεως· καὶ ἐὰν με ἐλεῇ, ποθῶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἄρασθαι ὑπακοήν. Ἐὰν ποιήσῃ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους αὐτοῦ, λυτρώσεται με τῆς ἀμαρτίας· καὶ ἐὰν ἐκκέῃ ἐπ' ἐμὲ τὴν χρηστότητα αὐτοῦ, σωθήσομαι. Πείθομαι ὅτι δύναται, καὶ οὐκ ἀπαγορεύω τῆς ἑμαυτοῦ σωτηρίας. Οἶδα ὅτι νικᾷ τὸ πλῆθος τῶν αὐτοῦ οἰκτιρῶν τὴν πληθὺν τῶν ἐμῶν ἀμαρτημάτων. Οἶδα ὅτι πάντας ἠλέησε παραγενόμενος, καὶ

ἔδωρήσατο ἐν τῷ βαπτίσματι ἄφεισιν ἁμαρτιῶν. Ὁμολογῶ, κάγω γὰρ ἀπέλαυσα τῆς χάριτος. Ἄλλ' ἔτι χρήζω ἰάσεως τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα· ἀλλ' ὁ νεκρὸς ἐγείρας οὐκ ἄδυνατεῖ καμὲ ἰάσασθαι. Τυφλὸς εἰμι γενόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐκ γενετῆς τυφλὸν οὗτος ἔθεράπευσε. Πρόβατόν εἰμι λεοντόβρωτον, ἀλλ' ἐκ στόματος τοῦ Ὁφειως τὸν Ἀδὰμ ἔλυτρώσατο. Κύων ταῖς ἁμαρτίαις γέγονα, ἀλλ' υἱὸς γενήσομαι ἰαθεῖς, κατὰ τὴν Συροφοινίκισσαν. Ἀπεβλήθην ὡς λεπρός, ἀλλ' ἐὰν θελήσῃ, καθαρισθήσομαι. Οἶδα ὅτι μετὰ τὴν γνῶσιν ἤμαρτον, ἀλλ' ἔχω τὸν ὄσιον Δαυῖδ ὑπὲρ ἐμοῦ πρεσβεύοντα· ἐκεῖνος 339 διωρθώσατο ὑπ' αὐτοῦ βοηθηθεῖς, καὶ ἐγὼ ἰαθήσομαι ἐπισκεφθεῖς παρ' αὐτοῦ. Ὑπερβάλλω ταῖς ἁμαρτίαις, ἐπίσταμαι, ἀλλ' οὐχ ἠττάται μοι ἡ χρηστότης αὐτοῦ. Ὁ δεδωκὼς τῷ τελῶνῃ προτέρημα, δῶν κάμοι πλείονα πεπονηκότι κακά. αὐτὸς τὸν Ζακχαῖον ἠλέησεν ὡς ἄξιον, ἐμὲ δὲ ἐλεήσει ὡς ἀνάξιον. Λύκος ἦν ὁ Παῦλος διώκων τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης αὐτοῦ, καὶ γέγονε πρόβατον, ἀποδυσάμενος τὴν ὠμότητα αὐτοῦ· θηρίον ὑπῆρχε τὰ πρόβατα διασπῶν, καὶ γέγονε ποιμὴν θεραπεύων τὰ πρόβατα· καὶ οἶδα ὅτι αὐτὸς ἐν ἀγνοίᾳ ἐποίησεν· ἀλλὰ συγκρίνων τὴν ἐμὴν ἐν γνῶσει ἁμαρτίαν τῇ ὑπερβαλλούσῃ αὐτοῦ χάριτι, ἄφεισιν αἰτῶ μόνον, αὐτὸς δὲ ἀγνοήσας καὶ ἀφέσεως ἔτυχε καὶ πλείονος χάριτος. Ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν σπουδὴν δοῦναι ἐπὶ τῷ πράγματι· οὐ γὰρ τὴν κρίσιν φοβοῦμαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν γέλωτα προσκοπῶ. Αἰδοῦμαι τοὺς νῦν αἰδουμένους με, ἵνα μὴ τότε αἰσχυρθῶ διὰ τὰς κρυπτάς μου ἁμαρτίας. Αἰσχύνομαι τοὺς γεννήσαντάς με, μήποτε ἐκεῖνοι διάγοντες ἐν βίῳ κατακρίνωσι τὸν ἐπηγ 340 γελμένον τὰ ὑπὲρ τὸν βίον. Πάλιν ὑμῖν ἐνοχλεῖν δοκῶ, ἀλλ' εἰδέναι ὀφείλετε ὅτι ἡ ἀνάγκη πρόξενός ἐστι τῆς ὀχλήσεως· κατ' ἐκείνην βούλομαι τὴν χήραν γενέσθαι, ἥτις ἐπὶ πολὺ ὀχλήσασα τῷ κριτῇ τοῦ σκοποῦ ἐπέτυχε· καὶ ὡς ὁ φίλος ὁ ἀναιδὴς θέλω ὀφθῆναι πρὸς ὑμᾶς, ἵνα ἐγερθέντες ἐκ τῆς στρωμνῆς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Θεὸν δεηθῆτε. Ἐκεῖνος ἄρτον ἐζήτηε εἰς παραμυθίαν, ἐγὼ δὲ ψυχῆς λυσιπόνιον· ἐκεῖνος τροφὴν σαρκὸς ἤτησεν, ἐγὼ δὲ ψυχῆς ἀνάκτισιν. Ἐὰν θέλητε, δυνήσομαι ἐπιτυχεῖν, ὅτι δυσωπεῖται ῥαδίως ὁ εὐσπλαγχνος. Ὡς ὑπὲρ φίλου προσεύξασθε, καὶ οἶδα ὅτι ἡ σπουδὴ ὑμῶν πείσει τὸν Κύριον, καὶ γὰρ αὐτὸς μεταβληθῆναι θέλει, ἀλλὰ τὸν καρπὸν ἐπιζητεῖ τῆς ὑμῶν διαθέσεως· καὶ ἔστι μὲν πρόχειρος εἰς <τὸ> ἐλεῆσαι, προσμένει δὲ ἡμᾶς κοινωνοὺς τῆς αὐτοῦ χρηστότητος γενέσθαι· ἐλεῶν γὰρ διδάξει βούλεται, καὶ συγγινώσκων θέλει κτήσασθαι κοινωνοὺς. Ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ ἐν πᾶσι πείθεται. Ἐὰν ὁ ἀπολογούμενος ποιῶν ἐν γνῶσει τὸ κακὸν μὴ ποιῇ πρὸς ἕτερον σκάνδαλον, καὶ εἰ μὴ πρὸς ἐποξυσμὸν ἁμαρτάνει, τάχιστα μεταμελεῖ τὸν Κριτὴν. Οἶδεν ἐκάστου αὐτὸς τὴν συνείδησιν, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν οὐ 341 τὴν ποσότητα κρίνει μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ποιότητα. Ὁ Ἡσαῦ τόπον μετανοίας οὐχ εὔρεν, ἐπειδὴ πρὸς ἐρίθειαν τὴν ἁμαρτίαν ἐπεσπάσατο· μὴ συναρπαγεῖς ἤμαρτεν, οὐ γὰρ κατὰ πλάνην, ἀλλὰ κατὰ γνῶσιν, ὅτι καὶ τοὺς γονεῖς παρεπύκρνε καὶ Θεὸν οὐκ ἠσχύνθη. Καὶ Ἰούδας ὁ προδότης τόπον οὐχ εὔρε μετανοίας, ὅτι μετὰ τοῦ Κυρίου ὦν ἤμαρτε, καὶ διὰ καταφρονήσεως Θεοῦ παρεδίδου τὸν Δίκαιον. Οὐκοῦν ἐπὶ ταῖς ἐν γνῶσει ἁμαρτίαις, πολλή τις ἐστὶν ἡ διαφορὰ ἢ μεταξὺ τοῦ ποιούντος αἰσθητῶς καὶ τοῦ πράττοντος λογισμῶ διὰ συγκαταθέσεως. Καθὼς ἐπὶ τούτου, οὕτω καὶ ἐπ' ἐκείνου. Καὶ ἔστιν ὁ λογισάμενος μόνον χείρων τοῦ πράξαντος, ὅτι καὶ αὐτὸς τόπον μετανοίας οὐκ ἔχει. Ὁφείλω δὲ ὑμᾶς περὶ τῶν προτεθέντων μοι πείσαι· ἵνα μὴ δῶ ὑμῖν καινότερα ἐπεισάγειν ἐφευρήματα. Ὁ Χάμ ἐννοήσας γέλωτα πατρὸς ἀπεβλήθη· καὶ ὁ Δαυῖδ ἐν γνῶσει πράξας ἀπολέλυται. Οἱ τῷ Κορὲ συναινέσαντες ἐκαύθησαν μηδὲν εἰπόντες τὸ σύνολον ἢ πράξαντες. Καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ Ἡλιοῦ δὲ ὁμοίως ἔπαθον. Ὅλην δὲ πάλιν τὴν συναγωγὴν, μοσχο 342 ποιήσαντας, μετὰ παιδείαν ὁ Θεὸς ἠλευθέρωσε. Καὶ Σαοὺλ ἀπεβλήθη λογισμοῖς εἰδωλολατρίας συνθέμενος· καὶ Μανασσῆς ἐπὶ εἰδωλολατρῖα μετανοήσας προσεδέχθη. Καὶ Ἄχαβ ἐν γνῶσει ἡμάρτανε τῇ συνηθείᾳ καὶ προσεδέχθη. Καὶ

Ἄχιτόφελ μόνον συμβουλεύσας ἐν τῇ ἀμαρτία ἀπέθανεν. Ἔχω καὶ ἑτέρους εἰς ἀπόδειξιν, οὓς ἐπισχόντες μαθήσεσθε. Ῥουβὴν προσκρούων τῷ πατρὶ οὐκ ἠγνόησε, καὶ ἀποβληθεὶς μετὰ τὸ αὐτὸν ἀποθανεῖν τοῦ ἐγκλήματος ἀπαλλάττεται. Ὁ Συμεὼν καὶ Λευὶ ἐπὶ τραχύτητι καὶ γνώσει κακίας, ἐπὶ καιρὸν κατακριθέντες, ἐπὶ τέλει προσεδέχθησαν. Καὶ αὐτὸς Ἀαρὼν τῇ μοσχοποιίᾳ λειτουργήσας ἀπελογήσατο· καὶ διὰ τῆς ἱερωσύνης, τοῦ ρύπου τῆς ἀνάγκης ἀποκαθαίρεται. Οἱ μέντοι υἱοὶ αὐτοῦ πλημμελήσαντες ἀποθνήσκουσι, καὶ μηδὲ γενομένης διορίας, ἵνα ἀπο 343 λογήσονται. Καὶ Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς ἐρμηνεύουσι τούτους, ὅτι προδιέτριβον ἐν καταφρονήσει τῇ αὐτῇ ῥοπῇ τῆς κρίσεως ὑποβληθέντες. Ἐν δὲ τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Σίμων ἀσεβήσας, ἐπιγνώσει τῆς πλάνης ἀναμφιβόλως τῆς συγγνώμης καταξιούται. Ὁ δὲ Ἑλύμας ἀνθιστάμενος τῷ κηρύγματι, ἄχρι καιροῦ τυφλωθεὶς, ἀπαλλάττεται. Ὅμοιοι τοῖς ἱερεῦσιν οἱ περὶ τὴν Σάπφειραν γεγόνασι, καὶ οὗτοι γὰρ οὐκ ἔτυχον καιροῦ πρὸς ἀπολογία, πάντως δὲ ὅτι ἔν τινι κρυφία καταφρονήσει συνδιέτριβον. Ὡσπερ εἶναι ἔφαμεν ἐν συλλογισμῷ ἀμαρτίαν διὰ συγκαταθέσεως, εὖροις ἂν καὶ ἐν τοῖς προειρημένοις τοιαύτην ὑπῆρχθαι ἔννοιαν. Ὁ τῷ σατανᾶ παραδοθεὶς, τῷ Ῥουβὴν ἔστι παραπλήσιος, ἐπειδὴ παιδευθεὶς ἀγάπης ἠξιώθη· ἀλλ' ἔχει διαφορὰν, ὅτι ὁ μὲν ζῶντος τοῦ πατρός, ὁ δὲ θανόντος ἡμαρτε. Διὰ τοῦτο ὁ Ῥουβὴν πλεῖον τῇ καταδίκη ὑποβάλλεται. Καὶ Ἰούδας ὁ προδότης τῷ Ἡσαῦ γέγονεν ὅμοιος· ὅτι ἐπώλησε τὴν χάριν αὐτοῦ, ὡς ἐκεῖνος τὰ πρωτοτόκια· ὅθεν καὶ οἱ δύο ἀπεβλήθησαν. Ἦδει Ἰούδας ὃ ἔπραττεν, ἐπειδὴ ἔσχε πείραν τῆς χάριτος. Εἶπε καὶ ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν, ὅτι φιλήματί με παραδίδως; Καὶ συνειδὼς τῇ Θεότητι συνείχετο τῇ φιλαργυρίᾳ. Καὶ Ἡσαῦ νοουθετούμενος τοὺς γονεῖς παρώξυνε. Πολλὴ οὖν τις ἐστὶν ἡ διαφορὰ, ἀδελφοί· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γνώσει τῆς ἀμαρτίας πολὺ ἐστὶ τὸ διάφορον, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δυνάμει τῆς ἀποφάσεως διαφορὰ. Κατανόησον τὴν πρᾶξιν καὶ γνώσεις τὴν διαίρεσιν· ἀπόβλεψον πρὸς τὴν συγκατάθεσιν καὶ εἶση τῆς δικαιοσύνης τὴν ῥοπήν· σύνες τῆς πράξεως τὸν χρόνον καὶ ἐρεῖς δικαίαν σαφῶς εἶναι τὴν ἐπιτιμίαν. Μὴ ἐπειδὴ οὐχ ὀρώμεν τὰ γινόμενα, τὸ σχῆμα πλανάτω ὑμᾶς. Ἀπ' ἐμοῦ μάθετε, ὅτι καλῶς οἱ Φαρισαῖοι ἔπασχον ἐλεγχόμενοι· ἔλεγε γὰρ ὁ Χριστός, ἐπίπλαστον εἶναι αὐτῶν τὸ σχῆμα· κάκεῖνοι συνειδότες αὐτοῖς εἰς ἐπιβουλήν ἐτρέποντο. Κάμοι δὲ συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ τοιαύτη δυσκολία, ὅτι ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενος ἀηδίζομαι. Πικρὸν γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῖς λανθάνειν σπουδάζουσι, καὶ τραχὺς εἶναι ὁ ἔλεγχος δοκεῖ, μάλιστα τοῖς δημοχαρέσιν ἀνθρώποις. Ἀποκαλύψατέ μου τὸ σχῆμα, καὶ φανήσονται οἱ 345 σκώληκες· καὶ διέλετε τὸ προσωπεῖον τοῦ κονιάματος, καὶ ὄψεσθε τοῦ τάφου τὴν ἐπίθεσιν. Ἐπισκέψασθε τὴν δύναμιν τῆς ἐμῆς πράξεως, καὶ πεισθήσεσθε τὴν φαρισαϊκὴν ὁμοιότητα. Ἐν τούτῳ μόνῳ διαφέρω, ὅτι καὶ ὑμῖν ὁμολογῶ τὴν ἐπίθεσιν. Διὸ καὶ ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς μακρὰν ἔσομαι τῆς κολάσεως· μέγα γὰρ ἐστὶν ἐν καιρῷ παρανομίας μὴ παροξύνειν τὸν νομοθέτην ὁμολογοῦντα. Οὐ μικρὸν γὰρ ἐστὶ τὸ τὸν κριτὴν εἰς οἶκτον μεταβαλεῖν μὴ ἀρνούμενον. Οἱ τοίνυν Φαρισαῖοι ἐπιμένοντες, μετὰ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐάλωσαν· καὶ ἀλαζονευόμενοι ἐπὶ ἐσχηματισμένη δικαιοσύνη τῶν ἐξομολογουμένων ἀμαρτωλῶν ἠττονες ὤφθησαν· διὸ καὶ ἀπ' ἀρχῆς ὁ Χριστὸς εἶπεν, ὅτι ἐν σχήματι πορεύονται. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Ἡσαῖᾳ προεῖπε τὴν ἐπίθεσιν αὐτῶν, ὅτι παραγενόμενος ἐλέγξει αὐτούς. Τί οὖν λέγει; Ἐπισκέψομαι ἐπὶ τοὺς φοροῦντας τὰ ἀλλότρια ἐνδύματα· καὶ τοῦτο αἰεὶ πρὸς αὐτούς ἔλεγεν, ὅτι τὴν δικαιοσύνην ὑπεκρίνοντο. Εἰ ἦν ἄλλων, τίνων ὤφειλεν εἶναι; Εἰ ἀλλότρια εἴρηνται, ἄρα τίνας ἐτύγχανε τῶν Φαρισαίων τὰ ἐνδύματα; Ἐγὼ οὕτω πείθομαι, ὅτι τῶν Προφητῶν, ἐπειδὴ ἐν αὐτοῖς 346 ὁ λαὸς ἐπαιδεύετο. Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος εἶπεν ὅτι ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασι διέτριβον· ἀκολούθως εἴρηκεν ἐπὶ τῆς ἐρήμου αὐτοὺς οὕτω ποιεῖν. Ἐν γὰρ ταῖς πόλεσιν εἰσιόντες, ἥλλασσον τὸ σχῆμα· οὔτε γὰρ ἤθελον

τοὺς ἀνθρώπους εἰδέναι, ὅπερ ἔπραττον. Ἀλλότριον οὖν ἦν τὸ σχῆμα τῶν Φαρισαίων, ἐπειδὴ ἄφρονες ὄντες, σοφῶν διδασκάλων τρόπον περιεβάλλοντο. Αἱ μέντοι δερματιναὶ αὐτῶν στολαὶ ἦσαν αὐτοῖς εἰς περιβολήν, οὐ γὰρ ἤθελον τῷ λαῷ εἶναι καταφανεῖς. Εἶχον δὲ τὰς δερματινάς ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν συναιρομένας· ἡ γὰρ ἐγκράτεια θάλπουσα δέεται, καὶ αἱ στολαὶ ἦσαν εὐπρόσδεκτοι, κατ' οἶκον καὶ πρόοδον· τῇ γὰρ ἐγκρατεία συμβάλλεται ἡ ἀκτημοσύνη. Σαφῶς δὲ ὁ λόγος διὰ μελέτης ἔχει τὴν προκοπήν, καὶ ἡ σύνεσις δι' ἐγκρατείας· τούτων ἐκατέρων ἔχρηζον οἱ σοφοὶ ὡς καὶ οἱ Προφῆται· ἐκεῖνοι μὲν διὰ τὸ διδάσκειν, οὗτοι δὲ διὰ τὸ ἐλέγχειν. Οὐκοῦν καὶ τοῦ σχήματος ἔχρηζον ἀμφοτέρω· ἀλλ' οἱ Φαρισαῖοι οὐδενὸς ἔσφωζον τὸν βίον, οὔτε σοφοὶ ὄντες, οὔτε προορατικοί· εἰκότως οὖν αὐτοὺς ὁ Κύ 347 ριος ἤλεγξεν, ὅτι ἐμπορίαν ἐπετήδευον καὶ οὐκ ἀλήθειαν. Ἐγὼ δὲ ὑμῖν προβάλλω τὸν ἐμὸν ἔλεγχον, ἵνα ἐπὶ τῆς διαγνώσεως τοῦ Θεοῦ, μὴ ἐξαίφνης γελάσητε. Καὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν, ὅτι τὸ ἔργον ἐκάστου τὸ πῦρ δοκιμάσει. Εἰ τοίνυν τὸ ἔργον οἶδε διελεῖν, πόσω μᾶλλον τὸ σχῆμα διακρινεῖ; Ἐὰν γὰρ τις ἐνδέδεται τὸ τῶν δικαίων σχῆμα δίκαιος ὢν, οὐκ ἀποβληθήσεται. Ἐὰν δὲ τις ἐπισπῶται αὐτὸς ἀνάξιος ὢν, γυμνωθήσεται· οὗτός ἐστι περὶ οὗ λέγει τὸ Εὐαγγέλιον, ὅτι διχοτομήσει αὐτόν· τὸ γὰρ διαιρεθῆναι τὸ σχῆμα, καὶ τὸ ἀξίωμα αἰνίττεται. Εἴ τις τοίνυν ἐπίσκοπός ἐστι, διαιρεῖται τοῦ σχήματος καὶ τοῦ ἀξιώματος· εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ ὄντες ἀνάξιοι, γυμνωθήσονται. Οὐ λέγει ἐπὶ τῶν ἔργων διχοτομήσειν, ἐπειδὴ τὸ πῦρ αὐτὰ καταφλέξει μετὰ τοῦ πράξαντος· περὶ ὀνόματος νῦν εἴρηται καὶ σχήματος. Ἀπόλλυσι γὰρ τὴν εὐπρέπειαν, καὶ αἰσχύνην ἐνδύεται. Ἐὰν οὖν ἐστὶν ἰμάτιον, αἰσχύνης ἐστὶ καὶ δόξης. Καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἴδιον σχῆμα ἔχουσιν οἱ ἐπὶ θάνατον 348 ἀγόμενοι, καὶ ἴδιον οἱ ἐν ἀξιώματι προκόπτοντες. Ἐκ τῶν ἐπιγείων γὰρ ἐστὶ μαθεῖν τὰ οὐράνια καὶ ἐκ τῶν ταλάντων τῶν δοθέντων τοῖς ὑπηρέταις τοῦ Χριστοῦ νοήσωμεν καὶ τὰ σχήματα καὶ τὰ ἀξιώματα. Οὐ πᾶσι δέδωκε τάλαντον ὁ Θεός, ἀλλὰ τοῖς ὑπηρετοῦσιν αὐτῷ δούλοις. Ἄρα οὖν καὶ οἱ μοναχοὶ τάλαντον ἔλαβον, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται· τῇ προαιρέσει γὰρ κατελήφθησαν. Τί οὖν καὶ τῷ σχήματι διαφέρονται πρὸς τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ διάγοντας; Τὴν εὐσημοσύνην διὰ τούτου σημαίνουν καὶ τὴν οἰκείαν προαίρεσιν καταγγέλουσι. Κρίσις οὖν ἐστὶ περὶ τοῦ σχήματος, ἐπειδήπερ ἔχει ἐπαγγελίας δύναμιν. Ἐὰν τις οὖν μὴ ποιήσῃ ὃ ἐπηγγείλατο, καὶ αὐτὸς ἀλλότριον σχῆμα ἐμπορεύεται. Τίνος δὲ ἐστὶ τοῦτο τὸ σχῆμα ἀλλότριον, ἀλλ' ἢ τῶν ποιούντων αὐτὸ ἀλλότριον; Ἐπειδὴ περὶ ἀργοῦ λόγου κρινόμεθα, τί ἐστὶν ἀργὸς λόγος; Ἐπαγγελία πίστεως ἔργον οὐκ ἔχουσα. Πιστεύει μὲν καὶ ὁμολογεῖ Χριστόν, ἀλλ' ἀργεῖ μὴ ποιῶν ὃ προσέταξεν. Ἔστι καὶ ἐν ἐτέρῳ ἀργὸς λόγος, ὅτε τις ἐξομολογεῖται καὶ 349 οὐ διορθοῦται· ὅτε μετανοεῖν λέγει, καὶ πάλιν ἀμαρτάνει. Καὶ ἡ καταλαλιὰ δὲ ἀργὸς λόγος ἐστίν, ὅτι ὄρα τὸν διασυρέντα καὶ σιωπᾶ. Καὶ ὁ μὴ ἐλέγχων δὲ μετὰ παρησίας, καὶ οὗτος καταλαλεῖ, ἐπειδήπερ ὃ λαλεῖ οὐκ ἔχει ὑπόστασιν. Καὶ ὁ ἄφ' ἑαυτοῦ ψεῦδος συντιθεῖς, ἀργολογίαν ἐργάζεται, ἐπειδὴ τὸ μὴ πραχθὲν ἢ ὄραθὲν διηγῆσατο. Ἐν πᾶσι δὲ τούτοις ἐνεχόμεθα, ἀδελφοί· οὐ γὰρ ματαίως μοι τούτων παρήκται ἡ ἔρευνα. Λέγω δὲ ἅ πάσχω ὡς ἰατροῖς, ἵνα πρὸς τὸ τραῦμα τὴν ἔμπλαστρον διὰ προσευχῆς εἰς θεραπείαν κατασκευάσητε. Σπεύδω τοίνυν ἐπιδιελεῖν ὑμᾶς τὰς πράξεις τὰς ἑαυτοῦ· ἐὰν γὰρ μὴ εἴπω τὴν ἀλήθειαν, ἑμαυτὸν ἀδικῶ. Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ διὰ τὴν αἰδῶ κρύφια πάθη ποιούντες ἀνιάτα· ἀλλ' ἔσχατον λυποῦνται μὴ διηγησάμενοι. Εἰ δὲ μὴ λάθω ἐγὼ ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ὄντων μοι ἀδικημάτων, οὐ κρύπτω μου τὴν αἰσχύνην. Κρεῖττον γὰρ ἐστὶν ἐπαιτοῦντα ζῆν ἢ αἰδοῦμενον λιμῶ ἀποθνήσκειν οἰκτρῶς. Καὶ συμφερώτερον ἐστὶ πονέσαντα ζῆν ἢ πρὸς βραχὺ ἀναπαέντα αὐθις ἐν ἀνιάτοις πόνοις γενέσθαι. Νεκρὸν ἄρα καὶ ὁ ἀεργῆς λόγος ἐν ἐμοὶ τόπον ἔχει τινά· οἶμαι ὅτι ὁ λόγος ἐν ἐμοὶ κατακέκρυπται. Τίς οὖν ἐστὶν ὁ 350 λόγος ὁ ἀεργῆς; Ὁ ἐν τῷ σχήματι διατρίβων, ὁ ἐν

κακοῖς μετὰ ἐπίγνωσιν διαμένων, ὁ διδάσκων καλὸν ποιεῖν, αὐτὸς δὲ μὴ ποιῶν. Οἶδα μὲν οὖν ὅτι πολλὰ ἔγραψα καὶ πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, καὶ πρὸς ἄλλους πλείονας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ γράφειν ἐνόουν, ὅτι εἰς κατάκρισίν μου ἔφερον τὴν ἀκρίβειαν· καὶ ἐν τῷ πράττειν τὸ κακὸν ἦδεν ὅτι πράττω, καὶ ποιῶν ἐπέμενον. Καὶ ἐσηματισάμην ποιήσας τὸ δίκαιον ἄδικον, καὶ μοναχοὺς ἔκρινον περιφέρων τὸ σχῆμα ἐν ἐμοί. Ἄλλ' ἔχω ἀπολογίαὶν τινὰ ἐν τοῖς εἰρημένους, ὅτι οὐδένα ἐσκανδάλισα. Κακὸν μὲν ἔπραξα, μάρτυρες δὲ τούτου οὐκ εἰσιν ἄνθρωποι· ἤλεγξα γράφων, ἀλλ' οὐκ ἐβάρησα· τὴν ἀλήθειαν ἠδίκησα ἐν ἐλέει προσκλινόμενος, ἀλλ' εἰς ἑμαυτὸν οὐκ ἐδαπάνησα τὸ τοιοῦτον· ἐδιοίκησα τροφὰς κακῶς ἀδελφοῖς, ἀλλὰ γένει οὐ προσένειμα· γαστέρας ἐπληροφόρησα, ἀλλ' οὐκ ἐν πολυτελείᾳ· νηστείαν ἔλυσα, ἀλλ' οὐχὶ καταφρονήσας· ψυχῆς ἐγκράτειαν ἠκριβώσαμην, πρὸς δὲ τὸν καιρὸν μετεβαλόμην· ψεύδει ἐπεσπόμεν μενοῦνγε, ἀλλ' οὐ τερπόμενος· εὐχῆς 351 κατεφρόνησα, οὐ μέντοι τῇ ἀσεβείᾳ πεισθεῖς· ψαλμωδίας ἠμέλησα, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ ἑτέροις κοσμικοῖς μετεωριζόμενος· ἔργου χειρῶν οὐκ ἐφρόντισα, τὸ δὲ βαρῆσαι παρητησάμην· ἐν πολλοῖς τόποις περιεφρόνησα τῆς ἀληθείας, ἀλλ' οὐδένα ὅλως ἐσκανδάλισα. Αἰτοῦμαι τοίνυν ὀρέξαι μοι χεῖρα ἐν ἐδάφει κυλινδουμένῳ. Θέλων γὰρ ἀναστῆναι, οὐ δύναμαι, ὅτι τὸ φορτίον τῆς ἁμαρτίας κατεβάρησέ με. Θέλω μὲν ἀναστῆναι, ἀλλ' ἡ συνήθεια τῆς γῆς κατέχει με. Καὶ βλέπω μὲν, ἀλλ' ὡς ἐν γνόφῳ περιπατῶ καὶ ἐν σκοτώσει πολλῇ. Κινῶ τέ μοι τὴν χεῖρα, ἀλλ' ὅμως εἰμὶ ὡσπερ παράλυτος· καὶ εὐθυμος μὲν εἰμι, ἀλλ' ἀηδίζομαι. Εὐχομαι ἀπαλλαξείων, καὶ νηστεύων συνέχομαι. Προαίρεσιν καλὴν ἔχω, ἀλλ' ὑπὸ τινος βίας ἐμποδίζομαι. Φιλάδελφός εἰμι ἐπαισχυνόμενος, καὶ φιλόξενος οὐ δίκαιος. Εὐσεβής εἰμι θαλπόμενος, καὶ εὐεργετούμενος ἀγάπης ἀντιποιοῦμαι. Πρὸς ἐχθροὺς εἰμι χαῦνος, ἀλλ' οὐκ οἰκτίρμων, καὶ πρὸς ἀδικοῦντάς με μοχθηρός, ἀλλ' οὐ κακὸν αἰνιττόμενος. Πρὸς ἔγκλησιν ἀδιάφορος, καὶ οὐκ ἀμυνόμενος. Πρὸς δόξαν φιλόπονος, ἀλλ' οὐκ εἰσπραττόμενος. Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς ἔργοις μου, οὔτε σπουδαῖός τις εἰμί, 352 οὔτε ἀκριβής. Διὰ τοῦτο καὶ ἐλέους ἐπιδέομαι ὡς παράλυτος. Τὸ γὰρ καλὸν ἔχων, μακρὰν αὐτοῦ ἴσταμαι, καὶ ποθῶν τὸ λυσιτελές, πλησίον αὐτοῦ οὐκ ἔρχομαι. Καὶ τὴν βραχεῖαν κατανόησιν ἐκτρεπόμενος μήκοθεν οὐχ ἴσταμαι. Ἐν τούτοις οὖν μοι τυγχάνοντι πολλὴ ἐπιμέλεια ὀφείλεται. Ἐὰν οὖν σπεύσητε, οἶδα τοῦ Θεοῦ τὸ φιλάνθρωπον. Ἐξείλετο δὴποτε καὶ Μωσῆς Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς λέπρας· καὶ Δαυῖδ τὸ γένος Ἰωνάθαν ἀπὸ κρίσεως Θεοῦ διὰ διάθεσιν· καὶ Ἡλίας τὸν υἱὸν τῆς χήρας ἀπὸ θανάτου· καὶ Ἐλισσαῖε τὴν χήραν ἀπὸ πενίας, καὶ τὴν Σωμανῖτιν ἀπὸ πένθους. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ πολλοὺς δι' εὐχῶν ἐλυτρώσαντο πολλοί. Περὶ δὲ τοῦ Σωτῆρος τί χρὴ καὶ λέγειν; Ὅτιπερ τὰ ἀδύνατα δυνατὰ κατέστησεν· ἐλυτρώσατο γὰρ ψυχὰς, τὰς ἰσχυσάσας μὲν ἄλλοις παρασχεῖν παραμυθίαν, ἑαυτὰς δὲ ῥύσασθαι μὴ δυνηθείσας διὰ τὴν παράβασιν. Πάντα ἃ ἠκούσατε, ἅπερ δὲ καὶ ἐποιήσατε, ἀδύνατα καὶ δυνατά. Ἐν 353 οἷς δύνασθε ἡμῖν βοηθῆσαι, ὡς ἐκεῖνοι, βοηθήσατε. Οἶδα γὰρ ὅτι καὶ τὰ ἀδύνατα συγχωρηθήσεται καὶ χαρισθήσεται τῷ πελάγει τῆς αὐτοῦ χάριτος. Ποιήσει δὲ δι' ὑμᾶς δυσωπούμενος. Ὅσῳ γὰρ ὁ Θεὸς παρὰ τοὺς ἀνθρώπους ἀσύγκριτος, τοσοῦτον καὶ ὑμεῖς μὴ ἡττηθῆτε ἀξιούμενοι. Αὐτὸς γὰρ νικήσει πᾶσαν φιλανθρωπίαν τῆς κτίσεως, τῇ αὐτοῦ χρηστότητι. Ἔργον γὰρ ὑμῖν ἐστίν, ἅγιοι, πρεσβεύειν ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν, Θεοῦ δὲ ἔργον ἐστὶ τοὺς ἀπεγνωσμένους ἐλεεῖν καὶ εἰσάγειν εἰς τὴν συναρίθμησιν τῆς ποιμένης αὐτοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἢ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.